

9 770861 17 570091

СПИСАНИЕ ЗА ГОРСКО, ЛОВНО СТОПАНСТВО И ЕКОЛОГИЯ

www.gorabg-magazine.info ● Цена: 3 лв.

30 години

ТОРА

5/2022

STIHL

www.stihl.bg

STIHL

**ОПТИМАЛНО
ОБОРУДВАНИ
С ПОДХОДЯ-
ЩИТЕ ИНСТРУ-
МЕНТИ И ПРИ-
НАДЛЕЖНОСТИ**

СПРАВЕТЕ СЕ С ВСЯКО
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО С
ОРИГИНАЛНИТЕ РЕЗЕРВНИ
ЧАСТИ И АКЦЕСОАРИ STIHL

СЕРВИЗНИ КОМПЛЕКТИ ЗА
ХРАСТОРЕЗИ STIHL

**ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ НА
WWW.STIHL.BG
ИЛИ ПРИ НАЙ-БЛИЗКИЯ ДИЛЪР
НА STIHL**

Издание на Изпълнителната агенция по горите

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Членове:

Проф. Иван ПАЛИГОРОВ – председател на Съюза на лесовъдите в България и декан на факултет „Стопанско управление“ в ЛТУ

Доц. д-р Евгени ЦАВКОВ – главен асистент в катедра „Дендрология“ и уредник на Музея на Лесотехническия университет

Д-р инж. Георги ГОГУШЕВ – зам.-директор на Регионалната дирекция по горите – Благоевград

Д-р инж. Росен АНДРЕЕВ – експерт по ловно стопанство в Югозападното държавно предприятие

Секретар:

Радка ЛЯХОВА – главен експерт в дирекция „Информационно-административни дейности“ в ИАГ

Главен редактор:

Светлана БЪНЗАРОВА
banzarova@abv.bg

Редакционен екип:

Женя СТОИЛОВА
редактор
zhenia.stoilova@gmail.com

Д-р инж. Павел ПАВЛОВ
редактор
pavelppj@gmail.com

Ваня КИСЬОВА-ИЛИЕВА
технически редактор
vaniakisiova@abv.bg

Лили ШИВАРОВА
графичен дизайнер
shivarova_gora@abv.bg

Йордан ДАМЯНОВ
фоторепортер
jordan.damianov@abv.bg

Станислава КРУМОВА
старши счетоводител
tania_mit@abv.bg

Асен ЛЮБЕНОВ
куриер-снабдител
asenliubenov@gmail.com

Съдържание:

- 2 ИНЖ. ЦВЕТКО ВОДЕВ – „ЛЕСОВЪД НА ГОДИНАТА“**
Горите са национално богатство, за което отговорност носи лесовъдът
- 6 ЛОВНО СТОПАНСТВО**
Преглед на паднали рога от благороден елен в ДЛС „Воден – Ири Хисар“
- 8 НАЦИОНАЛНО СЪСТЕЗАНИЕ „ГОРСКИ МНОГОВОЙ“**
Републиканската надпревара откри най-подготвените участници
- 10 ЛЕСОВЪДСТВО**
Съхненето в изкуствено създадени иглолистни култури
- 13 АКТУАЛНО**
Среща с представители на неправителствени организации

www.facebook.com/spisaniegora

Рисушка на корицата: Вероника ПЕТРОВА, 14 г., София

Адрес на редакцията

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 02 988 86 42
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg

Банка ДСК ЕАД,
гр. София, клон Стамболийски,
IBAN: BG97STSA93003104045001
BIC: STSABGSF

Годишен абонамент - 30 лв.
Отделен брой - 3 лв.

Печатни коли 4.
Формат 1/8 от 60/90.
Броят е подписан за печат на 26.05.2022 г.
Индекс 20346.
Печат „Фатум“ ООД
ISSN 0861 - 7570

14 ГОРИТЕ НА ГЕРМАНИЯ

Разсадници: история, устройство, производство, цели

22 ДОБРИТЕ ПРАКТИКИ

Мановият био мед, добиван в ДГС – Кости, вкусът на уникална Странджа

23 МЕЖДУНАРОДЕН ДЕН НА МЕДИИТЕ

За пръв път STINL надхвърли 5 млрд. евро оборот

25 ВИШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Випуск 2022 получи дипломите си

26 МАЙ – МЕСЕЦ ЗА ЗАЩИТА НА ПРИРОДАТА

Горите – главен фактор за устойчивото развитие на обществото

28 ГОРСКА ПЕДАГОГИКА –

забавна страничка за малки и пораснали деца

III КОНКУРС ЗА ДЕТСКА РИСУНКА „СЕЗОНИТЕ НА ГОРАТА“ Победителите

Горите са национално богатство, за

РДГ – Пазарджик, в цифри

В териториалния обхват на Регионалната дирекция по горите – Пазарджик, са 8 държавни горски и 3 държавни ловни стопанства на ЮЦДП – Смолян, УОГС „Георги Ст. Аврамов“ – с. Юндола, и 12 общини. Общата площ на горските територии е 261 441 хектара. По видове собственост с най-голям дял са държавните горски територии – 229 215 ха (87.7 %). Останалите гори са общински, на частни физически и юридически лица, религиозни общности, МОСВ, както и гори в земеделски територии и учебно-опитни.

В залесената площ преобладават иглолистните – 63 %, и 37 % заемат широколистните гори. Основните дървесни видове са бял бор – 36 %, дъб – 18 %, смърч – 17 %, бук – 14 %, и други. От горските територии са добити общо 586 206 м³ дървесина, като от главни сечи са 296 046 м³, а от отгледни – 290 160 м³, които включват санитарни и принудителни сечи.

РДГ – Пазарджик, осъществява контрол върху всички дейности, извършвани в горските територии на региона, с 65 експерти и горски инспектори. Горските инспектори са организирани в 12 екипа, разположени на цялата територия на Пазарджишка област. Има обособени 3 постоянни контролни горски пункта (ПКГП) – „Варвара“, „Превала“ и „Чепино“, които са оборудвани с камери за денонощно видеонаблюдение.

Дванадесетте екипа с горски инспектори за контрол и опазване на горските територии в обхвата на РДГ – Пазарджик, са организирани съгласно заповедта на директора. Екипите за теренен контрол са оборудвани с автомобили.

През 2021 г. горските инспектори и експертите към Регионалната дирекция са извършили общо 28 430 проверки. От тях 959 обекта (цехове), регистрирани по чл. 206 от Закона за горите, 1158 обекта за добив на дървесина (сечища), 25 124 МПС, транспортиращи дървесина, включително на трите ПКГП, 1169 ловци, 8 риболовци и 12 физически лица. Съставени са 254 АУАН, като 253 от тях са по Закона за горите и 1 по Закона за лова и опазване на дивеча. Задържани са 233.66 пр. м³ дърва за огрев, 455.20 м³ обла строителна и 58.45 м³ фасонирана дървесина, 11 МПС и една каруца.

На място от горските инспектори са проверени и 98 сигнала, подадени на тел. 112, като констатираните нарушения след тях са 17 – за незаконна сеч, транспортиране и съхраняване на дървесина, по ЗЛОД, за пожари и други дейности в горите.

Съставени са общо 272 констативни протокола с нарушения, по които са образувани преписки, изпратени в Районната прокуратура.

Съпоставка на основните състави на нарушенията по ЗГ, установени в РДГ – Пазарджик, сочи, че с по-голяма честота на повторяемост са транспортирането и съхраняването на дървесина без превозен билет, немаркираната дървесина и незаконната сеч.

което отговорност носи лесовъдът

Инж. Цветко Водев в ГСУ – Драгиново – първото му работно място в ГС – Велинград

Запознавайки се с данните от контролната дейност в РДГ – Пазарджик, тръгнахме на път с инж. Цветко Водев – заместник-директор. Искаше ни се да видим как на практика работят ръководените от него контрол и опазване на горите.

Инж. Цветко Водев е роден през 1973 г. във Велинград. В ЛТУ се дипломира през 2001 г., имайки зад гърба си солидна практика в ГС – Велинград, където работи от 1996 г. като технически ръководител на охранителен участък. При назначението си Цветко пита баща си горския Петър Водев защо го праща на най-трудния участък, на което опитният горски отговаря: „Службата се учи на трудно място, сине, лесното не може на нищо да те научи“. И така от младежките си години инж. Водев обиква точно такава служба – да бъдеш страж на горите, да ги пазиш без страх и компромис. Девет години в началото на неспокойните 90-те той е в екипа за охрана, планира и провежда акциите срещу нарушителите в горите, добива огромен опит, ползва се със заслужено уважение. Спомня си, че през 2000 г. при създаването на Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури го канят на яз. Жребчево, където той дума по дума обяснява в какво се състои охраната и дава първите указания за работата на служителите на Агенцията.

Като студент задочник в Лесотехническият университет дори по времето на очните си занятия и имайки десетина часа свободни, хваща пътя от София към своя „труден“ участък – Драгиново, облича униформата и отива да контролира. Тъй като не прощава на нарушителите, те спират да разчитат на неговото отсъствие от гората. В ГСУ – Драгиново, инж. Водев залага и ловни дървета за борба с насекомните вредители и днес може да се види доброто състояние на тези насажденията, създадени през 60-те години на миналия век.

След завършване на висшето си образование става старши лесничей във Велинградското стопанство. Постъпвайки в РДГ – Пазарджик, през 2002 г. се връща към това, което най-много обича – опазването на горите, и последователно заема длъжностите старши експерт по охрана на горите, началник-отдел и от 2017 г. е заместник-директор, като за 4 месеца през 2021 г. е и.д. директор на РДГ.

От 2002 до 2014 г. на територията на РДГ – Пазарджик, работят 10 горски контролно-пропускателни пункта. Пряката отговорност за 7 от тях е на инж. Водев. Сега специалната, изключително необходимата и с нищо незаменимата им роля той винаги е готов да защити. А на екипа на списанието – и да покаже дейността на тези „митници в гората“. Особено са важни те

за района на Дирекцията, където се намират най-елитни смърчови насаждения и където опазването и добивът им са немислими без ефикасен контрол. Традицията на горските контролни пунктове тук, може да се каже, че е вековна. Един от най-старите – „Превала“, е на над 100 години, другите са открити през 50-те години на XX век. Според инж. Водев с присъствието на дежурните горски инспектори и с помощта на дигиталната регистрация (DVR) постоянните контролни горски пунктове (ПКГП) са най-ефикасен и най-евтин начин за превенция на нарушенията и за контрол. И през целия път, по време на който преминаваме от един горски пункт към друг, зам.-директорът обръща нашето внимание на прекрасното творение на лесовъда, покриващо снагата на планината: „Виждате, където има пункт, има гори“. Освен това на постоянните контролни горските пунктовете всеки гражданин може да подаде сигнал за нарушение в горите.

Връщайки се назад, инж. Водев смята, че начин да „избегне“ лесовъдската професия при него не е имало, израствайки в семейството на горския Петър Водев, който 42 г. работи в едно и също Горско стопанство – Велинград. Цветко ходи с баща си в гората, слуша разказите му и се среща с колоритните горски, вижда делата му, които се помнят и до днес – ловна ограда

ПКГП „Варвара“

Дигитална видеорегистрация

за дива прасета на 540 дка, рибарници в м. Скриеница, създадената желязна дисциплина. И по времето, когато се наложило горският Петър да отстреля мечка, Стопанството получава 9000 долара – сумата която „изпълнява“, както се шегува баща му, годишния план. Но Цветко и няма друга мечта освен да стане лесовъд. Така че пътеката му, осветена от добрия пример на горския Петър Водев, го отвежда при горите.

И ето дойде времето, когато по-големият син на Цветко – Петър, получава диплома от Професионалната гимназия по горско стопанство „Христо Ботев“ във Велинград с отличен успех, което кара инж. Водев да се чувства много горд, но и задължен да свика семейния съвет по въпроса за бъдещата професия. – Много е хубава професията на лесовъда и съветвам сина си да продължи семейната традиция. А най-хубавото в нея е, че си всеки ден в гората. Нашата работа е оперативна, не допуска да си гледаш часовника за края на работното време – правиш си план, гониш задачите за деня, докато не ги свършиш. Ако за някого това е трудно, той не е за гората – казва инж. Водев.

Инж. Цветко Водев, възпитан в традициите на уважение към лесовъдската професия от страна на обществото и много всеотдайност от хората, работещи десетилетия за просперитета на горите, е съвременен човек. Той ясно разбира, че професионалният живот на лесовъда в условията, в които живеем днес – много посегателства върху горите, много по-големи очаквания към работещите тази професия, е различен. Но все така изисква всеотдайност и сила. Силата да бъдеш непримирим към нарушенията. Силата да бъдеш справедлив. Той знае, че отговорността за националното богатство на България – горите, лежи на плещите на лесовъда. А мечтата му за професията е колективът на РДГ – Пазарджик, да бъде единен, сплотен, за да може да посрещне всички предизвикателства на защитник на гората.

На постоянния контролен горски пункт „Варвара“ пристигнахме по време на 12-часовото дежурство на Славей Шехтов – главен специалист горски инспектор от РДГ – Пазарджик. Работи в системата по охрана на горите от 20 години. С колегите си от мобилния екип се сменят на поста, понеже естеството на работа се препокрива.

Пунктът е създаден през 50 – 60-те години на миналия век. Понастоящем е оборудван с камери за 24-часово видеонаблюдение с DVR – дигитална видеорегистрация, а записите служат за проверки, включително и от службите на МВР. Чрез системата се следи за регист

трационните номера на превозните средства, превозващи дървесина. Според дежурния инспектор участъкът е изключително натоварен. Намира се на единствения път, който свързва Велинград с региона. Шофьорите, които превозват дървесина, са задължени да спрат за проверка. При отказ дежурният се свързва с мобилната охрана и с колегите си от Велинград, които принудително спират нарушителя и му съставят акт.

Данните от всяка проверка на превозваната дървесина се записват в дневник – дата, час, кубатурата на дървения материал, номер на колата и на билета. Проверява се къде е издаден билетът, дали не е фалшив и дали товарът отговаря на описаното. При всяко установено нарушение проверяващият сигнализира мобилния екип.

Инж. Цветко Водев на площадката на „ВЕМОС“ ЕООД – фирма за дърводобив и дървопреработване, където горските инспектори на РДГ – Пазарджик, извършват проверка, и собственикът на фирмата Венцислав Андреев

ПКГП „Превала“

Най-старият пункт на стратегическо място

На повече от 100 години и сам по себе си доказва, че ако не е бил нужен, няма да е изграден на това място. Запазена е легендата за ловуващия в м. Беглика Цар Борис III, който получил пожелание от стопанката на дома, който е посетил: „Горски на Превала да станеш!“ Разположен е на кръстовище, на което се виждат междуселищните табели на Доспат, Велинград и Батак.

И тук главният специалист горски инспектор Али Вехов отново ни обяснява ролята на пунктовете на територията РДГ – Пазарджик, да служат не само за контрол, но за предотвратяване на нарушенията. Благодарение на стратегическото място на пункта дежурният следи движението на дървесината от Доспат и Сърница в посока Пазарджик и Пловдив, което е ключово за опазване на най-ценните смърчови гори в Беглика, Широка поляна и Доспат. Другия път е от Пещера и Батак в посока Велинград и Ракитово и обратно. На територията му също е обособен пункт за задържани вещи и конфискувана дървесина от множество казуси.

Склад за задържани дървесина и вещи – предмет на нарушения, на ДЛС „Алабак“ в кв. Каменица

ПКГП „Чепино“

Отново доказва ефективен контрол

Пунктът се намира на територията на ДГС – Велинград. Изграден е преди повече от 70 години – забелязваме кантара за дървесина от едно време, когато тя е мерена на тон. Днес пунктът е оборудван с камери за DVR наблюдение, които записват денонощно всяко движение на пътя. Бил е затворен за две години, но през 2019 г. е отворен отново и ремонтиран. За периода, в който проверяващият обект не е работил, от района са пристигали множество сигнали, които са намалели значително, след като дежурствата са възобновени. Всички контролни пунктове са оборудвани с противопожарни депа и съхраняват инвентар за гасене на горски пожар.

Главният специалист горски инспектор Сабри Доспатски, който е на смяна, разказва, че постоянно задържат незаконна дървесина и вещи, използвани при нерегламентиран добив и превоз. До пункта е и едно от депата, където те се съхраняват. Когато наказателното постановление влезе в сила, дървата стават собственост на РДГ – Пазарджик, откъдето я предоставят на ДГС – Велинград, за дърва за отопление на горските административни сгради и на пункта. Някои от задържаните вещи могат да бъдат продадени, като средствата се внасят в бюджета, или за скрап.

Екип на сп. „Гора“

Преглед на паднали рога от благороден елен в ДЛС „Воден – Ири Хисар“

Държавното ловно стопанство „Воден – Ири Хисар“ – с. Острово, териториално поделение на СЦДП – Габрово, организира преглед на паднали рога от благороден елен. Тазгодишното седмо поред събитие, което се състоя на 29 април, премина при изключителен интерес и събра повече от 400 ловни специалисти, ловци и любители на лова.

Гости бяха зам.-министърът на земеделието инж. Валентин Чамбов, председателят на Парламентарната комисията по земеделие, храни и гори Пламен Абровски, и.д. изпълнителен директор на ИАГ инж. Филип Ковашки, директори на държавни горски предприятия, ръководители на ловни и горски стопанства, експерти в областта на ловното стопанство.

Най-богатата сбирка от паднали рога на благороден елен от всички 11 представили се ловни стопанства беше тази на домакините, които показаха колекция с общо тегло 1300 килограма. Голямо впечатление направиха поредиците рога от едни и същи елени, събирани през годините.

В обръщението си към присъстващите инж. Кирил Колев – директор на ДЛС „Воден – Ири Хисар“, сподели, че за пръв път на прегледа присъстват зам.-министър и председател на комисия в Народното събрание, което е показател за повишения интерес на хората, вземащи решения за развитието на ловния сектор у нас. „За да бъдат проведени необходимите дискусии, анализи и коментари и да се вземат пра-

Инж. Кирил Колев (отдясно) приветства гостите на събитието

Инж. Кирил Колев, Пламен Абровски, инж. Цветелин Миланов и експерти от ИАГ разгледаха експонатите

Част от внушителната сбирка на домакините с поредици от паднали рога на елени

вилните решения за подобряването на екстериорните и трофейните качества на благородните елени, стопанисвани в района на Ловното стопанство, са необходими много труд и последователност“, каза инж. Колев и благодари на колектива на Стопанството за положените през годините усилия за събиране, описване и представяне на падналите еленови рога, като подчерта важната роля на зам.-директора инж. Калина Гълъбова.

Инж. Валентин Чамбов приветства домакините и гостите и заяви, че Министерството на земеделието подкрепя усилията за запазване на дивечовото разнообразие в страната и ще направи необходимото това мероприятие да остане трайно в календара на ловните събития, провеждани у нас.

В изказването си Пламен Абровски сподели, че за пръв път присъства на подобно събитие и е приятно изненадан от интереса към него, както и това колко много информация могат да дадат рогата на елените за състоянието на популацията.

Директорът на СЦДП – Габрово, инж. Цветелин Миланов каза, че прегледът на паднали рога е пионерно мероприятие за България, което се утвърждава като традиция в последните години и набира все по-голяма популярност сред ловната общност в страната.

„Грижите, които се полагат за благородния елен, дават резултат – популациите подобряват своето качество. Доказателство за това са четирите капитални трофея, отличени със златни медали, добити през миналата година в обхвата на СЦДП“, допълни инж. Миланов и поздрави екипа на ДЛС „Воден – Ири Хисар“ за трофея с най-висока оценка по СИС, добит през есента на 2021 г. в Стопанството.

Гости на събитието бяха и преподаватели и ученици от НППГС „Христо Ботев“ във Велинград – един от стожерите на образованието по горско и ловно стопанство в страната. Инж. Колев обърна особено внимание на връзката между младите хора и природата, както и на правилното възпитание на подрастващото поколение, за което основна роля имат не само родителите и преподавателите, но и служителите в горите: „Със своя добър пример те трябва да бъдат еталон за младото поколение, което един ден неизменно ще ги замени в трудната и отговорна задача по опазване, стопанисване и ползване на горите и дивеча в нашата страна.“

Домакините впечатлиха гостите на събитието със специалистите от дивечово месо, приготвени на място в Стопанството.

Д-р инж. Росен АНДРЕЕВ
експерт по ловно стопанство в ЮЗДП
Снимки
Инж. Цветомир ЦОЛОВ

Представители на НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, които традиционно са гости на мероприятиято, с директора на ДЛС „Воден – Ири Хисар“ инж. Кирил Колев

Национално състезание „Горски многобой“

Участници в 14-то национално състезание
„Горски многобой“ в ДЛС „Балчик“

Републиканската надпревара откри най-подготвените участници

На 3 – 5 май на територията на ДЛС „Балчик“ се проведе 14-то издание на ежегодното Национално състезание „Горски многобой“. Участие взеха 6 професионални гимназии с направление „Горско стопанство“ от цялата страна.

За втора поредна година организатор и домакин беше Професионалната гимназия по горско стопанство и дървообработване „Николай Хайтов“ – Варна. На 3 май в курортен комплекс Албена директорът на ПГГСД инж. Мария Георгиева откри републиканската надпревара. Сред официалните гости бяха Ирена Радева – началник на РУО – Варна, Ради Иванов – директор на СИДП – Шумен, Лилия Христова – директор на дирекция „Образование и младежки дейности“ в Община – Варна, инж. Тодор Гичев – директор на РДГ – Варна, инж. Калинка Тодорова – директор на ДЛС „Балчик“, инж. Йордан Палигоров – началник на отдел „Инвентаризация и планиране“ в ИАГ, Маргарита Гатева – началник на отдел в дирекция „Професионално образование и обучение“ в Министерството на образованието и науката и инициатор на СНЦ „Асоциация на училищата по земеделие, гори и

Моменти от надпреварата по дисциплините

мебели“, представители на Stihl и Husqvarna в България – Георги Драганов и Григор Миланов, директори на професионални гимназии.

В надпреварата се включиха 22-ма състезатели от 6 професионални гимназии – ПЛГ „Никола Вапцаров“ – Банско, ЛПГ – Берковица, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград, ПГГСГ –

Отборът на НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен – победител в отборното класиране – Умут Сали, Божидар Милчев, Тодор Нинов, Якоslав Кънчев, с ръководител инж. Николай Лазаров

не на иглолистно дърво – доц. д-р инж. Димитър Георгиев.

В първия етап от състезанието, което започна на 4 май в м. Батова, участниците индивидуално трябваше да преминат през обозначено трасе с дължина 2 км, където бяха разположени четирите състезателни пункта.

Във втория етап от надпрева-

рата се включиха 5 от общо 6 отбора, тъй като задължително условие е участниците да при тежават свидетелство за правоспособност за работа с горска техника.

Тържественото награждаване се състоя на 4 май. Всички отбори получиха подаръци от представители на Stihl и Husqvarna в България, СИДП – Шумен, и от директора на Гимназията домакин инж. Мария Георгиева (класирането вижте в таблицата).

В последният ден от надпреварата – 5 май, домакините от ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна, организираха за всички участници посещения на резиденция „Евксиноград“.

Жасмина ЖЕКОВА
Снимки Явор КЪОСЕВ

Кърджали, НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен, и домакините ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна.

По време на техническата конференция чрез жребий бяха изтеглени номерата на отборите и на участниците и се проведе задължителният инструктаж. Оценяването на резултатите на състезателите и тази година бе извършено от независима комисия с председатели: комисия старт – финал – инж. Николай Хлеббаров, централна комисия – д-р Ирена Радева.

I етап, пункт 1 – Садене на фиданки – гл. ас. инж. Николай Цветанов, пункт 2 – Разпознаване на иглолистни и широколистни видове, дървесина, стъпки, следи от дивеч, болести и вредители – гл. ас. д-р инж. Евгени Цавков, пункт 3 – Стрелба с пневматична пушка – доц. д-р Симеон Богданов, пункт 4 – Спортен риболов – гл. ас. д-р инж. Васил Колев.

II етап, пункт 1 – Подготовка на бензиномоторен верижен трион за работа, и пункт 2 – Комбинирано рязане на шайби – инж. Димитър Витев, пункт 3 – Поваляне, кастрене, разкрояване и кубира-

Таблица Класиране на Националното състезание „Горски многобой“

I етап	
Садене на фиданки	1. Константин Пламенов Христов, ЛПГ – Берковица
	2. Петър Цветков Водев, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	3. Преслав Радев Радев, ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна
Разпознаване на иглолистни и широколистни видове, дървесина, стъпки, следи на дивеч, болести и вредители	1. Атанас Иванов Китов, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	2. Северин Неджин Моллов, ПЛГ „Никола Й. Вапцаров“ – Банско
	3. Костадин Валериев Ачев, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
Стрелба с пневматична пушка	1. Мустафа Фахри Рамадан, ПГГСГ – Кърджали
	2. Константин Пламенов Христов, ЛПГ – Берковица
	3. Тодор Красимиров Нинов, НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	4. Румен Петров Петров, ПГГСД „Николай Хайтов“ – Варна
Спортен риболов	1. Тодор Красимиров Нинов, НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	2. Атанас Иванов Китов, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	3. Костадин Валериев Ачев, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
Индивидуално класиране – I етап	1. Атанас Иванов Китов, НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	2. Тодор Красимиров Нинов, НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	3. Константин Пламенов Христов, ЛПГ – Берковица
II етап	
Подготовка на БМТ за работа	1. Атанас Иванов Китов
	2. Костадин Валериев Ачев
	3. Тодор Красимиров Нинов
Комбинирано рязане на шайби	1. Атанас Иванов Китов
	2. Божидар Валентинов Милчев
	3. Умут Ахмед Сали
Поваляне, кастрене, разкрояване и разтрूपване на дърво	1. НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	2. ЛПГ – Берковица
	3. НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
Отборно класиране – II етап	1. НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	2. НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	3. ЛПГ – Берковица
КРАЙНО КЛАСИРАНЕ	
	1. НПГГСД „Сава Младенов“ – Тетевен
	2. НПГГС „Христо Ботев“ – Велинград
	3. ЛПГ – Берковица

Съхненето в изкуствено създадените иглолистни култури

През миналия век лесовъдите на няколко пъти констатираха съхнене в изкуствено създадени иглолистни насаждения и трябва да се отбележи, че прилагат добри практики за намаляване на щетите. В свое изказване по темата доц. д-р Груд Попов обобщава: „Съхненето на горите в Европа, в т.ч. и в България, не е изолирано явление. То се повтаря през определени периоди в по-силна или по-слаба степен, като през последните десетилетия тенденциите са към засилване. Зачестяват съхненията предимно в културите, създадени след реконструкция при ниска надморска височина. В по-силна степен съхнат културите при надморска височина до 600–700 м, на слънчеви изложения, от 20 до 40-годишна възраст. Отчита се тенденция за продължаване на климатичните промени, което е неблагоприятно за културите, особено в долната горскорастителна зона.“

Какво да правим с достигналите пределна възраст изкуствено създадени иглолистни гори? След десетата им година се извежда отгледна сеч – прочистка. При тази вид сеч не се добива дървесина, а отсечените стъбла остават на терена. Целта е да се редуцира броят на дърветата на единица площ и да се регулира дървесният състав. По този начин са отгледани всички култури от черен и бял бор на територията на РДГ – Благоевград, създадени до 1989 година.

Този процес мина тихомълком и без протести от страна на местното население, че „Горското изсича гората.“ Населението стана особено чувствително, след като дърветата нараснаха и се стигна до прореждане. Тогава започна материален добив на дървесина.

Една от първите причини за ранното съхнене на тези гори е именно ненавременното прореждане на гората. Когато това мероприятие се провежда редовно, с нарастване на възрастта на дървостоя, тогава се получава паритет между броя на дърветата на единица площ и възможността на почвата да ги изхрани. Когато натоварим почвата с повече дървета и тя не може да ги снабди с хранителни вещества и вода, започва процесът на физиологично отслабване, който води до поява на вредители, а по-късно – и до изсъхване.

Оказва се, че прекомерните грижи също дават обратен ефект. Според немски автори една от причините за развитието на короядите е бурният растеж на дърветата след изведена отгледна сеч. В гората процесите протичат относително бавно. Провеждайки редица лесовъдски мероприятия, например отгледна сеч, ние ускоряваме процеса на самоизреждане. Гората ще извърши този процес сама за няколко десетки

години, а ние – в рамките на месец.

Появата на короядите в каламитетна форма е аларма, която ни предупреждава да намалим темпото. След отгледна сеч прореждане растежът по височина на оставащите дървета се ускорява. През следващите години дървостоят възстановява нормалния си растеж. През този период (една – две години след сечта) дървото е най-уязвимо на нападение от гъби и корояди, защото клетките, изграждащи най-външния слой дървесина, са значително по-големи от досегашните, оформени в силно конкурентна среда и недостиг на хранителни вещества, вода и светлина. Нарастването по големина е за сметка на по-малката плътност. Тогава дървото става по-лесно преодолимо от първите връхлитачи корояди.

Първите симптоми на значително съхнене в иглолистните култури се появиха в средата на 80-те години на миналия век. Отначало съхненето започна с интензивно отпадане на 2-, 3-, 4-годишните иглолиста, които през следващите климатично по-подходящи години се възстановяваха. През август се наблюдаваше пожълтяване на иглолиста. Тогава за рисков насаждения се смятаха тези, на които липсват тригодишни поколения иглолиста. Наличието на 3-, 4-, 5-годишни иглолиста по клоните на преобладаващия брой дървета в насаждението бе признак на жизненост на иглолистните култури. **Това наричам първи показател.**

Практикуващите лесовъди считаха този процес за естествен. Обяснението е просто. Преобладаващата част от тези култури се създаваха с цел да се залесят оголените площи. Нека не забравяме и какво са наследили лесовъдите преди 70 години – тъжната картина на безмилостно експлоатирани гори, подложени на интензивни сечи, паша, оголваща

значителни територии, превръщайки ги в поройна земя. За да се покрият тези площи с гора, единственото лесовъдско решение е било в т.нар. противоерозионни и ландшафтни залесявания. Засаждането на голямо количество фиданки на единица площ дава бърз озеленителен ефект. В същото време капацитетът на почвата бързо се запълва и фиданките попадат в стресова среда. Някои от тези залесявания се повтаряха през десетина години с единичната цел да се поддържа зелената система. Държавата се грижеше за горите и можеше да се залесява отново след 10 – 15 години. Сега тези култури попадат под общото и невярно според мен наименование „създадени на нетипични месторастения извън естествения ареал“. Това, меко казано, е неуважение към прекрасните професионалисти, които още тогава определиха, че те ще достигнат своята пределна възраст много рано. Друг признак за това, че узряването ще настъпи рано, е появата на репродуктивни органи още на 10 – 12-та година от тяхното създаване.

Тогава като основна причина за преждевременното съхнене се възприе настаняването на определен дървесен вид извън естествения му ареал. Ето защо първата стъпка, която трябваше да се направи, бе да се засили ролята на типа месторастение при определяне на дървесните видове за залесяване. Още тогава се даде грешно определение на този процес. Наистина част от изкуствено създадените гори са настанени на нетипични месторастения, но каква е била целта на създаването им? Дали не са били определени за плантажни култури за производство на суровина за целулоза, които са с къс период на натрупване на дървесна маса, или по други причини. Сега тези гори, създадени с определени приоритетни цели, се слагат под един общ знаменател. Той е измислен от нас и се повтаря с видимо удоволствие от „булевардните еколози“.

Основна слабост на горското ведомство от самото му създаване е, че въпреки ежедневно водените записи за почти всичко, което се е случвало в горите, и подаваните справки, тази информация не е архивирана правилно и сегашните лесовъди не могат да проследят историята на тези насаждения. Така не само се пречи на непосредствената работа, но се губят много ценни опити, заложили с пробни площи. Една от най-важните задачи пред новото са-

мостоятелно ведомство е създаването на национална база данни, която да се ползва безвъзмездно от работещите в горите на България.

През 1993 г. започна следващата втора вълна съхнене. Тази година ще се запомни като изключително суха. Критичната ситуация се задълбочи още повече от факта, че през вегетационния период не паднаха никакви валежи. Изготвена бе климатограма на Валтер, която ясно показва критичното положение на горите в Благоевградска област. Този процес на съхнене не бе забелязан от обществото по две причини: първо – насажденията, които съхнеха, бяха на възраст 10 – 15 г. и от тях не се добиваше дървесина, и второ – имаше финансови средства и много бързо горските работници извършиха санитарните сечи. Трябва да отбележим, че процедурата по разрешаване на този вид сеч бе много по-бърза и опростена. Сега действащият Закон за опазване на околната среда трябва да се промени и в чл. 10 да се признае, че службата по горите е компетентен орган и Законът за горите е „специален закон“, уреждащ опазването на горите на Република България. Така ще отпадне ненужното съгласуване на планове и програми с РИОСВ, което сега затруднява бързата намеса, от която гората се нуждае.

В чуждестранните горски издания се появиха отделни публикации, в които като причина за съхненето на смърчовите гори се посочваше подрязването на корените при залесяване. В иглолистните култури, когато са подложени на хроничен недостиг на вода и оттам на хранителни вещества, първо намалява, а впоследствие спира прирастът по дебелина. Такива насаждения са силно източени, с тънки стъбла. **Това е вторият показател.**

Първи започнаха да съхнат насажденията, в които по време на залесяването не са спазвани указанията за подходящи дървесни видове за съответния тип месторастение, за доказан произход, както и тези, създадени с нисък хоризонт за развитие. Това доведе до физиологичното им отслабване и започна нападение от корояди и масово съхнене на цели горски масиви.

Ние, лесовъдите, трябва да си признаем, че основната причина за съхненето на иглолистните насаждения не е в резултат на нападението от корояди. Причината е реконструкцията на първичните гори на големи площи и залесяването на тези реконструирани територии и голи площи с монокултури и иглолистни плантации, както и създаването на култури с близки цели, които те достигнаха на пределната си възраст.

Масовото размножаване на вредителите, от които страдат и напълно здрави екземпляри, настъпва само когато ние, хората, сме изменили на естествените закони в природата и сме дали възможност на насекомите да победят. Създадените безкрайни комплекси от иглолистни култури трябва постепенно да се заменят с местна растителност или горите да бъдат оставени да се възобновят по естествен начин, за да имаме първо естествено поколение, като се надяваме, че то ще се адаптира към условията. Природата познава два пътя за развитие на всеки индивид – приспособяване или измиране (П. Волебен, 2018).

Короядите ни показват грешките. Те ни казват да променим курса и да ги имаме предвид при провеждане на горската политика. Короядите не са вредители, те са част от екосистемата. Ето защо, ако прехвърлим изцяло вината на короядите, няма да стигнем до истинската причина.

След анализа, който бе направен тогава, бе решено да се увеличи интензивността на отгледните сечи, за да се намали броят на дърветата на единица площ. Грешката, която направихме тогава, бе, че не намерихме показатели, по които да определим кога ще настъпи пределната възраст. Необходимо е да се набележат практически показатели, по които практикуващите лесовъди да определят турнуса на тези гори, които са подложени на доста стресови натоварвания.

Прирастът се ускорява след провеждане на отгледна сеч. Колкото по-добър е бонитетът, толкова нарастването на клетките е по-голямо. Така според съвременните разбирания ние сме намалили съпротивителните сили на отделните дървета и там, където условията за развитие на короядите не са оптимални, сме отворили широко вратата. Налага се да направим връзката с интензивността на отгледните сечи. За да предотвратим появата на корояди, е необходимо да се спазва следното условие: В насаждения на добри бонитети да се водят сечи с ниска интензивност, за да не се допусне период, в който клетките на оставащите дървета да нарастват интензивно и да са уязвими. В насаждения на лоши бонитети да се водят по-интензивни сечи.

Дотук разгледахме две коренно противоположни причини за появата на каламитетно нападение от короядите. Първата – недостиг на хранителни вещества и вода. Втората – създаване на благоприятни условия за растеж и развитие на тези гори. Изкуствено създадените гори живеят там, където ние сме ги поставили. Все пак кои са

причините за съхненето? Първа група причини, водещи до отслабване на съпротивителните сили на насажденията са:

- залесяване извън естествения ареал на вида;

- залесяване с неподходящи произходи;

- технически пропуски – подрязване, подгъване на корените при залесяване;

- грешки при избора на местата за реконструкция – за да се намерят площи за изпълнение на годишния план за залесяване, се реконструираха широколистни насаждения на добри бонитети;

- големият брой фиданки на декар при залесяването;

- поддържането на голяма пълнота на културите;

- закъснели или непроведени отгледни сечи, наличие на необелена иглолистна дървесина;

- увеличаване на възрастовата структура на насажденията – с увеличаване на средната възраст на насажденията нараства натоварването на екосистемата гора – почвен потенциал.

Втора група причини, водещи до значително увеличаване на прираста:

- увеличеният азот в хранителната среда – през последните 40 – 50 г. се е увеличил значително дялът на автомобилите и модерните отоплителни системи, които чрез изгаряне на горивата – отпадни газове, произвеждат допълнителен продукт – азотни съединения, които вятърът отнася надалеч, а дъждът вкарва в почвата. Увеличило се е и производството на азотни торове и използването им от селското стопанство;

- непрекъснати грижи от страна на човека за създаване на благоприятни условия за развитие – отгледни сечи, като не се отчита факторът нападение от вредители по дървесината, изсичане на широколистни издънки, кастрене;

- провеждане на интензивни отгледни сечи – линейно селекционен метод;

- залесяване на добри месторастения на видове, адаптирани за постоянен недостиг на вода и хранителни вещества.

Първите мащабни (каламитетни) нападения от корояд в района на Благоевградска област бяха на територията на Горско стопанство – Струмяни. Видът корояд бе идентифициран като *Ips typographus*. Незабавно започна борба за намаляване на популацията на типографа, като се заложиха феромонови уловки и ловни дървета за физическото му унищожение, бяха изведени санитарни сечи, засегнатите дървета бяха изнесени извън гората.

За да се ограничи опасността от

каламтити и възникване на горски пожари, както и за редуциране на популационната плътност на короядите, санитарните и принудителните сечи в новозасегнати площи трябва да се провеждат незабавно. За недопускане на разпространението на корояди в съседни насаждения извозването и транспортирането на повредената дървесина извън горските територии трябва да става в максимално кратки срокове.

Короядите се появиха по цялата територия на ГС – Струмяни. Местните лесовъди недоумяваха, защото нападената бяха не само слабите и изтощени насаждения, но и тези на добрите бонитети, които се развиваха отлично. В комплекса от нападени от корояд насаждения зеленееха оазисите от дугласка. Тя понесе частични загуби, но не и от корояд.

Какво направихме през последните 80 години? Извършени бяха мащабни, невиджани до този момент залесявания. Променихме облика на България. Укротихме голяма част от пороите, намалихме ерозията, покрихме със зелен килим оголените терени, разрушени от безразборната паша. Променихме микроклимата. Създадените от нас гори пречистват въздуха и са място за отдих на хората. Но допуснахме редица грешки, за които сега плащаме. Създадохме големи комплекси от монокултури, уязвими на нападения от вредители. Ускорихме естествените процеси в природата. Закъсняхме ясно да заявим на обществото, че всяко живо същество има времеви лимит и неминуемо умира. Внезапно, както и се появиха, короядите спряха да се размножават – този момент все още няма научно обяснение. Сякаш свършиха своето пъклено дело.

Какво е бъдещето на тези изкуствено създадени иглолистни гори и как от неустойчива екосистема ще преминат чрез постепенна трансформация към устойчиви екосистеми? (Гр. Попов, 2016 г.) Насажденията, създадени на богати месторастения с подходящи дървесни видове и произход, ще достигнат пределна възраст 80 – 90, по изключение – 100 години, при условие, че намалим темпото и не ускоряваме естествените процеси. Други, създадени на средно богати и бедни влажни до сухи месторастения на наклонени терени с подходящи дървесни видове, ще продължат своето развитие докъм 50 – 60-годишна възраст. При останалите насаждения, създадени с неподходящи видове с лоши произходи извън естествения си ареал на бедни и силно дренирани почви, съхненето ще започне

най-рано и продължителността на живота им ще бъде от 20 до 40 години. За тях е характерна ранна кулминация на прираста по височина. Това са предимно ландшафтни, плантажни култури и противоерозионни залесявания.

Лесовъдското предизвикателство сега е да задържим по-дълго време тези гори във фаза дозряващи насаждения и да припомним на някои преподаватели по лесовъдство за забравената сеч за растежен простор. Лесовъдът трябва непрекъснато да наблюдава гората и да се доверява на експертната си оценка и опита си, който е несравнимо предимство. Показателни признаци при изкуствено създадените иглолистни насаждения са съхненето на иглолистата и източените стъбла на дървостоя – сигнали, които не трябва да се подминават, а напротив, да заострят вниманието. Короядите не нападат сухите дървета, а живите.

Разделяме изкуствено създадените иглолистни насаждения в три групи. По споменатите вече признаци можем да определим в коя група ще попадне дадено насаждение. За правилното разделяне по групи може да ни помогне и опитът на швейцарските лесовъди. Наблюдавайки върховете на короните на доминиращата част от дърветата в насаждението, те използват един показател на растежа, който представлява отношението на дължината на връхния леторасъл (L вр. л/м) към дължината на първите хоризонтални клонове (L х. л/м). **Това е третият показател.**

Като всяко математическо отношение то може да има три стойности – по-голямо, равно или по-малко от единица. Когато **стойността е по-голяма от единица** – връхният леторасъл е по-дълъг от първите хоризонтални разклонения, означава, че насаждението е жизнено и се развива добре. Верифицирането на това, че насаждението попада в тази група, става, като се наблюдават другите два признака – наличието на 3-, 4-годишни иглолиста, короната е гъста и с пирамидална форма, а стъблата – устойчиви (т.е. отношението диаметър D1.3 към височина в метри е равно на единица). В такива насаждения трябва да се продължи с прореждане, а в най-добрите – и със сечи за растежен простор, за да могат да натрупат диаметрален прираст по диаметър. След което да се изведе постепенна сеч, която ще осигури естественото възобновяване на насаждението.

При **стойност, равна на единица** – насаждението вече е спряло своето развитие най-вече по височина и

оттук нататък с напредване на времето ще отслабва физиологично и ще дегенерира. Най-често дърветата са с 2-, максимум 3-годишни иглолиста, с по-рехава корона. В такива насаждения първо ще се изведе сеч за растежен простор и възможно най-бързо трябва да се започне с възобновителни сечи за постепенното им трансформиране в устойчиви екосистеми. Подходяща възобновителна сеч в културите от бял и черен бор е голата сеч на тесни ивици, или краткосрочно-постепенната фаза на тесни ивици, както някои новатори наричат тази разновидност на голата сеч. В част от насажденията в тази група на най-лошите месторастения, където се очаква възобновяването да не бъде на 100 %, ще се наложи изкуствено възобновяване чрез залесяване само с фиданки с доказан произход. Препоръчвам, където е възможно, смяна на вида.

При **стойност на показателя на растежа по-малък от единица** – това най-често са насаждения с изключително рехава чадървидна корона. Такива насаждения са податливи на нападения от ръждива борова листна оса и борова процесия. В тях трябва да се пристъпи към усвояване на дървесината и последващо изкуствено възобновяване, като се препоръчва смяна на дървесния вид. За да се спази основният принцип в лесовъдството – на всяка горска площ по всяко време да има дървесна растителност, е подходяща гола сеч на малки площи. В тези насаждения разпадът започва около 25-ата година и приключва при достигане възраст на дървостоя 35 – 40 години. Много често се наблюдава тенденция към протичане на сукцесионни процеси в тези екосистеми и настаняване на келяв габър, глог, отчасти дъб и други широколистни видове. В отделни насаждения, създадени след реконструкция, ще се наложи да се полагат грижи за възстановяване на автохтонната растителност.

Доверявайки се на този обективен показател, ще трябва да дадем ново значение на понятието турнус на сеч в иглолистните култури, което в сегашния си вид е почти неприложимо за тези гори – турнусът в тези насаждения е възрастта, при която при конкретните условия насажденията започват да се самоизреждат и да се разпадат, когато достигнат пределната си възраст.

Според д-р инж. Груд Попов „сравненията между възрастите на количествената зрелост на естествените белиборви насаждения с тези на културите от бял бор показват, че при изкуствените

Среща с представители на неправителствени организации

насаждения максималната величина на средния обем на прираст настъпва с около 20 г. по-рано. Той казва още, че „масовото разпадане на културите е в пропорционална зависимост от надморската височина – до 300 м н.в. достигат до 30-годишна възраст, от 400 – 600 м н.в. достигат до 35 – 40 години. На височина 700 – 800 м културите вече достигат класическия си турнус от 60 години.“

Най-важното лесовъдско решение, което в значителна степен обуславя останалите, е определянето на турнуса, т.е. плановата възраст за възобновителна сеч. За определяне на турнус пък е необходимо да се има предвид възрастта на разпад, т.е. възрастта, при която при конкретните условия насажденията започват естествено да загиват. Насажденията ни го казват – трябва само да сме наблюдателни и решителни. Белият и черният бор по принцип са дълговечни видове, които при подходящи условия се възобновяват при турнуси от 100 – 120 години. В равнинните и нископланинските условия на нашата страна обаче те не достигат такава възраст, защото са поставени в стресова ситуация – тогава пределната възраст е с доста широки граници от 20 – 25 г. до 100 – 120 години (Гр. Попов).

Много скоро лесовъдите ще трябва да вземат крайни решения. Ако искаме да запазим и възобновим тези гори, ще се наложи трансформирането на значителна част от изкуствено създадените иглолистни горски масиви. Освен по лесовъдски съображения това се налага и по екологични и икономически причини.

Незабавно трябва да запознаем българското общество със ситуацията, в която са попаднали тези гори, и да предложим съвременни форми на стопанисването им, като съчетаем изконните лесовъдски практики за балансиране на екологичните и дървопроизводствените функции на гората.

Сякаш се повтаря вечното предизвикателство към българските лесовъди – преди увещавахме местното население, че като залесим голите баири, ще спрем пороите, ще подобрим качеството на живот. Тези, които трудно склониха да извършим залесяването, сега са „защитници на гората“. При така създадалата се ситуация допуснахме от автори на това безценно богатство да бъдем припознати от обществото като негови рушители. Престои ни много работа преди да успеем да възстановим доверието в нашата професия.

Д-р инж. Светозар МИХАЙЛОВ

На 4 май заместник-министърът на земеделието инж. Валентин Чамбов проведе среща с представители на неправителствени организации от Асоциацията на преработвателите на дървесина в България и „Булпрофор“ (снимката). Заместник-министърът заяви пред присъстващите, че най-добрият начин за стопанисване на горите е да се работи заедно: „Ще работим така, че горският сектор да върви напред. Не искаме да има сътресения“.

По информация на представители на Асоциацията в момента запасите на дървесната суровина са малки и това ги поставя пред реалната ситуация за преустановяване на производството. Инж. Чамбов ги увери, че ресурсът в страната е достатъчен да подсигури дървопреработвателната промишленост при запазване на съществуващите мощности изцяло с местна суровина. Очакванията на бизнеса в ситуацията на недостиг на суровина е държавата да разпредели ресурса от държавните гори, което ще позволи прогнозируемост и ритмичност на доставките. „Ще търсим баланс между всички преработватели, има място за работа за всички“, посочи заместник-министърът.

В разговорите бе поставен въпросът за осъществяване на продажби на дървесина за производствени нужди в мярка тон или пространствен кубичен метър, с което ще се минимализират спекулативните и субективните преизчисления при превръщането на дървесината в плътен кубичен метър.

По време на срещите бяха обсъдени и възможностите за нормативни промени. Зам.-министър Чамбов информира, че има възможност за подобни изменения и уточни, че в момента се работи по промяна на Наредба №18/2015 г. за инвентаризация и планиране в горските територии.

Представителите от бизнеса считат, че е необходимо изготвяне на задълбочен анализ за развитието на държавния горски сектор през последните десет години, както и на горите като цяло. Сред обсъжданите теми бе и квалификацията на кадрите и необходимостта да бъдат разработени обучителни програми и цялостна визия за обучение както на служителите, така и на работниците чрез откриване на национален център за повишаване на квалификацията на кадрите. В заключение те изразиха увереност, че въведеният със Закона за горите Национален съвет по горите скоро ще възобнови своята работа и ще бъде в полза на ръководството на Министерството и изразиха своята ангажираност и подкрепа заявената реформа в горите да бъде реализирана на практика.

РАЗСАДНИЦИ: история, устройство, производство, цели

Разсадниковото производство в Германия има дълга история и продължава да е от изключително значение за постигане на целите пред немското горско стопанство. Искам да ви представя един типичен пример на това производство – „Разсадници Хааге“ – Лайпхайм, Бавария. Сътрудничеството ми с фирмата и лично със собственика ѝ Херман Хааге поставиха основите и на моята горска дейност в тази провинция.

ИСТОРИЯ

Климатичните и почвените условия на Германия обуславят една ясно изразена доминация на широколистните дървесни видове. През Средновековието и чак до XIX в. широколистните гори в страната са изсичани интензивно основно посредством голи сечи. С развитието на индустрията и най-вече на минното дело се слага началото на организираното горско стопанство и залесяването в Германия. Най-видимо е това развитие в планината Харц. Оголените и пустеещите земи са били масово залесявани, като се е използвал основно смърч, а на по-бедните месторастения – и бял бор. Определящото за избора на дървесни видове е доброто им развитие в суровите условия на открито, а също и наличието на

достатъчно количество посадъчен материал. Това довежда до промяна в състава на немските гори и до доминация на иглолистните култури с изкуствен произход. Тенденцията в българското горско стопанство през втората половина на XX в. е сходна – по това време чрез т.нар. реконструкции са били създадени обширни иглолистни култури в долния лесорастителен пояс. Разбира се, освен за повишаване на производителността на горите, голяма част от нашите иглолистни култури са създадени за залесяване на голи площи и борба с ерозията.

В днешно време обществото има променени очаквания към горите – встрани от добива на дървесина, то вижда тяхната основна роля за смекчаване на климатичните промени, складиране на въглерод и формиране на по-устойчива и здравословна жизнена среда. Пред лесовъдите на Германия е поставена важната задача да подпомогнат възстановяването на местната широколистна растителност. Тази промяна е наложителна и заради все по-големите биотични и абиотични повреди, които всяка година засягат много от иглолистните култури. В тази връзка всяка провинция има програма за т.нар. трансформация на горите, която е

гарантирана и с финансов ресурс. Вследствие на правилната горска политика на Германия в тази насока Третата национална горска инвентаризация (2002 – 2012 г.) отчита увеличаване на площите на широколистните гори със 7 % и намаляване на площта на смърчовите култури с 8 %.

В България, където иглолистните култури са примесени или заобиколени от гори от местни широколистни видове, трансформацията може да се извърши и посредством естествено възобновяване и прилагане на съответните сечи. Този подход за условията на Германия е до голяма степен неприложим, защото иглолистните култури тук заемат големи площи, където единично срещашите се широколистни дървета не са достатъчни за възстановяването на местната растителност. Това обуславя и огромното значение, което имат залесителните дейности и разсадниковото производство в Германия.

Създаването на професионално организираните горски разсадници в Германия датира от 1850 – 1860 година. Пионери в това отношение са големите собственици на гори, които са създавали разсадници за задоволяване на собствените си нужди от залесява-

Поле за производство на местни широколистни видове за горско стопанство

не, а впоследствие и тези на минната промишленост. През следващите 30 години (1860 – 1890 г.) се оформят няколко центъра на разсадниково производство – Шлезвиг – Холщайн, Саксония, Зауерланд и Тюбинген. Причината за формирането на тези центрове са подходящите почвено-климатични условия, наличието на свободни/подходящи за залесяване площи, а също и на достатъчно работна ръка. Първоначално разсадниците са ориентирани в производството на смърч, бял бор, ела и бук, като не се е обръщало внимание на произхода и качествата на посевния материал. Промяна настъпва в периода след края на Първата световна война (1918 г.), когато е станало видно, че културите, създадени от недоказани/неподходящи произходи, се развиват по-слабо и са в лошо здравословно състояние. Този период се свързва и с началото на горската селекция за нуждите на разсадниково производство. Представени са и законови основи чрез приемането на Наредба за разсадниково производство. През 1933 – 1935 г. е изработен и приет първият Закон за гарантиране на произхода, с който се въвеждат изисквания за районирано приложение на различните произходи. Нарушаването на тези изисквания се наказва много строго и дори със затвор.

Основателите на разсадника „Хааге“ в Лайпхайм от 1949 до края на 70-те години с много труд и отдаденост изграждат успешен бизнес за благото на хората и природата

НАСТОЯЩЕ

В днешно време по данни от Федералната служба по статистика (Destatis) в страната функционират 1536 разсадника, които стопанисват общо 17 160 хектара. Те осигуряват работа на 29 000 работници, 627 практиканти, а стойността на тяхната продукция е над 1.3 млрд. евро. За съжаление, не може да се даде точна статистика каква част от тези разсадници произвеждат горскодървесни видове, но моето наблюдение за Бавария е, че около 2/3 от регистрираните разсадници предлагат видове и за горското стопанство, и за озеленяването. Преобладаващата част от разсадниците са частна собственост, като например в Бавария има само 2 разсадника, които са държавни, стопанисвани от публичното горско предприятие „Баварски държавни гори.“

Херман като малък в помощ на работниците

„РАЗСАДНИЦИ ХААГЕ“

Г-н Херман Хааге е роден през 1951 година. До 1969 г. работи и учи занаята във фамилияния разсадник в Лайпхайм. В периода 1972 – 1975 г. следва „Озеленяване“ в Берлин. Неговото мото е: „Всичко, което произвеждаме, ще ни надживее“.

„Разсадници Хааге“ е фамилно предприятие, което води началото си от 1890 г., когато дядото на днешния собственик е оценил наличието на свободна пазарна ниша и е стартирал разсадниково производство в района на Тюбинген – Наголд (Баден-Вюртемберг). За своя дядо Херман Хааге споделя, че е бил визионер с изключителен търговски нюх и организационни способности. В този район фамилия Хааге развива своята дейност до началото на Втората световна война, а след края ѝ фамилията решава да премести дейността си в Бавария. Въпреки че е с търгов-

ско образование, бащата на Херман Хааге оценява перспективите на разсадниковото производство и взема решение да продължи семейния бизнес. Така, през 1949 г. той пристига в Лайпхайм и поставя началото на фамилен разсадниково производство в Бавария. Площите, върху които започва дейността на разсадника, са му дадени под наем от провинция Бавария за период от 100 години. Малко преди това тези площи са били заети от гори, които са изсечени за добив на строителна дървесина и дърва за огрев, от които местното население и промишленост са имали огромна нужда в следвоенните години. Разчистването на тези 16 ха се е извършило с много ръчен труд и само един стар трактор. Интересен факт е, че разсадникът се намира в близост до бивше военно летище, от което излита първият в света реактивен самолет на фирма „Месершмид“. Същинското развитие на разсадника започва в началото на 60-те години на XX в., когато фамилията откупува производствената си площ от правителството на провинция Бавария. Както споделя Херман Хааге, това е станало възможно, защото тогавашните управляващи в Бавария осъзнават нуждата от разсадниците и бъдещата им роля за възстановяването и развитието на провинцията. В този период се правят сериозни инвестиции за изграждане на халета, ВиК система и модернизиране на машинния парк.

ПЕРИОДИ НА РАЗВИТИЕ НА РАЗСАДНИЦИТЕ В ЗАПАДНА ГЕРМАНИЯ

Според Херман Хааге развитието на разсадниците в Западна Германия преминава през няколко периода.

Първият е от края на Втората световна война до началото на 80-те години, в който гората е високо ценена от обществото и собствениците. Всеки притежател на гори се е гордеел със своята собственост и е бил сигурен в своето бъдеще. Това се дължи на факта, че голяма част от мероприятията за възстановяване на обществени сгради и структури и строеж на нови (културни домове, басейни, спортни площадки и др.) са финансирани със средства, придобити от продажбата на дървесина. Бързото възстановяване и бурното технологично развитие на Западна Германия в този период се дължи и на това, че около 15 млн. души са се преселили от източните към западните и южните провинции на Германия. Тогава хората не са разчитали много на финансова помощ от държавата, задоволявали са се с малко и са изграждали своя бизнес благодарение на собствените сили, но по правилата, създадени от държавните институции. Този период се характеризира с голямо производство на горскодървесни видове за залесяване и потребление на дървесина. Семейство Хааге закупува през 1954 г. едно земеделско стопанство на около 45 км от Лайпхайм (в Лангеринген),

Производство
на едроразмерни
фиданки за
залесяване

където устройва втора производствена площ. С това площите на разсадниците им се увеличават до около 150 ха, 125 ха от които са активни, а 25 ха са в почивка. Трябва да се отбележи, че само 1/3 от тези площи са собствени, а останалите се

ползват с договори за наем за 10 години. През този период производството е главно на видове за горското стопанство. Основната работна ръка са жени, идващи от околните земеделски стопанства, или преселници от Източна Германия. Работата е предимно ръчна, с минимално използване на агрохимия.

От началото на 80-те години до края на миналия век е вторият период от развитието на разсадниците в Западна Германия. Вследствие на икономическото и индустриалното развитие, промяната на менталитета и загиването на някои дървесни видове (бряст, ела, дъбове) гората започва да се възприема по-скоро като тежест от страна на частните собственици. Успоредно с това започва и интензивно строителство на едно- и многофамилни къщи, изграждане на градски паркове и ползащитни пояси. Увеличава се търсенето на видове за градско озеленяване. Това налага голяма част от горските разсадници да се преориентират и към производство на декоративна растителност и овощни видове, а за изграждането на горските пояси започва производството на фиданки от леска, полски бряст и полски клен. В средата на 90-те

Производство на храстови
видове за залесяване

той произвежда и продава над 10 млн. фиданки за залесяване от 3 – 4 дървесни вида. Това се дължи на освободените от ветровали площи, които е трябвало да бъдат залесени. Земеделските стопанства стават все по-печеливши и се забелязва отлив на работна ръка от разсадниковото производство. Това се компенсира до известна степен с увеличаване на механизацията и по-интензивното приложение на агрохимията. От началото на 90-те години, особено след падането на Желязната завеса, разсадниците в Западна Германия се „захранват“ и с работна ръка от Чехия и Полша.

НАЧАЛОТО НА XXI В.

Периодът се характеризира с нов възход в търсенето на дървесина и ползването на горите като среда за качествен и здравословен отход. Тази тенденция оказва и продължава да оказва положително влияние върху дейността на горските разсадници, които отбелязват нов апогей в своето развитие. В днешно време 35 ха от площите на „Разсадници Хааге“ (основно в Лангеринген) се ползват за производство на горскодървесни видове, а останалите – за производство на декоративни видове.

След присъединяването на България и Румъния към ЕС през 2007 г. настъпва постепенна промяна в персонала на „Разсадници Хааге“. Днес преобладаващата част от работниците са румънци. Персоналът наброява 70 души, 7 от които са с административно-ръководни функции, като в офиса работят не повече от 3 – 4, основно в счетоводството. Въпреки че разсадникът осигурява изгодни квартири, съществува перманентен проблем с работниците, защото индустрията предлага винаги по-добро заплащане, а регионът е

силно икономически развит и се чувства дефицит на всякакъв тип работна ръка.

ПРОИЗВОДСТВЕНА ПОЛИТИКА

Херман Хааге споделя, че в момента цените на фиданките са „под натиск“, което налага оптимизиране на административния персонал, обемите да бъдат премерени и да не се търси максимално производство. Разсадникът произвежда актуално само фиданки с гола коренова система, а необходимите контейнерни фиданки се закупуват от партньорски производители. В миналото тук са произвеждани контейнерни фиданки, но след спирането на масовите залесявания (в края на 90-те години) производството им е спряно по икономически причини. Годишно „Разсадници Хааге“ произвеждат и продават около 2 – 3 млн. фиданки от горскодървесни видове, с които формират 1/3 от оборота на разсадника. В последните 2 – 3 години се забелязва лека тенденция на увеличено търсене на горските видове за залесяване. Важно е да се отбележи, че в този период много от западногерманските разсадници установяват филиали в „новите“ Източни провинции. За по-голямата част от тях обаче тази инициатива не е дала добри резултати.

В днешно време производството на фиданки от горски видове е по-малко, отколкото през 90-те, но видовото разнообразие е силно увеличено в полза на местните широколистни видове. Друга съществена разлика е, че в миналото са се използвали по-дребноразмерни фиданки, а сега се увеличава делът на едроразмерните (над 80 см). Това, от своя страна, води и до промяна в методите на залесяване и все по-честото използване на

моторни ръчни и тракторни свредели. Причините за тази промяна са комплексни, но най-важните от тях са наличието на субсидии за залесяване и опасността от повреди от дивеча.

Дейността на разсадниците в Бавария, включително и този на Херман Хааге, се подкрепя от държавата посредством субсидиране на част от разходите за закупуване на горива.

ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА

„Разсадници Хааге“ са възприели няколко водещи принципа в търговската си политика:

- Да концентрират вниманието си върху частните собственици на гори и особено най-дребните от тях. Като потвърждение на това в своята 120-годишна история са установили трайни търговски контакти с повече от 25 000 собственици на гори, които са разположени в радиус до 100 км от Лайпхайм. Важно е да се знае, че в последното десетилетие именно тази група горовладелци са бенефициенти на различни финансови инструменти за подпомагане на залесяването.

- Фамилният бизнес идва от производството на горски видове и въпреки трудностите ще продължат да произвеждат такива видове. Изключително положителен момент е въвеждането на специална сертификация на разсадниците в Германия. Тази сертификация заедно със строгото следене на произходите са гаранция за оцеляването на разсадниците. В противен случай всеки един земеделец би могъл да произвежда фиданки, което, от своя страна, ще доведе до фалити на специализираните разсадници и до влошаване на качеството на новосъздадените гори.

- Фамилното предприятие „Разсадници Хааге“ не извършва залесявания със собствени работници. За тази цел се разчита на специализирани в лесокulturната дейност фирми. По този начин се дава възможност за развитие на тези фирми, без да ги конкурират, създават лоялни партньорства, а също така имат възможност да концентрират своите ресурси в повишаване на качеството на разсадниковото производство.

Д-р инж. Мартин БОРИСОВ

Лесопатологично обследване на гъботворката в района на ЛЗС – София, за периода 2000 – 2020 година

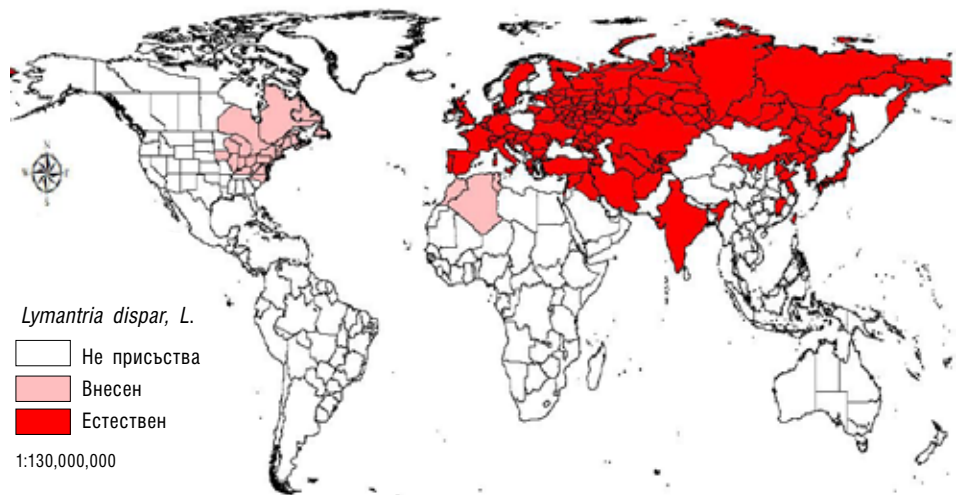
Д-р инж. Ася МИЛЕНКОВА – Лесозащитна станция – София, инж. агр. Вяра РОСНЕВА – ЦЛОЗФ – София

Гъботворката (*Lymantria dispar* (Linnaeus, 1759) (Lepidoptera: Erebidae) е естествено разпространена в Палеарктичната зоогеографска област – Европа, Азия, Япония и Северна Африка (фиг. 1). Познати са две раси на вида, които морфологично си приличат – европейска и азиатска. Основният отличителен белег е, че женските пеперуди от азиатската раса могат да летят, докато тези от европейската само пълзят. Гъботворката е полифаг – свързана е с над 250 вида дървета и храсти. В България видът е повсеместно разпространен с масови размножавания в горите до 600 – 800 м надморска височина.

Гъботворката е със силно изразен полов диморфизъм (сн. 1). Женските пеперуди са по-едри, с бледожълтеникав основен цвят, мъжките пеперуди са по-дребни, сиво-кафяви. Има едно поколение годишно. Зимува като яйце в яйчните си купчинки (сн. 2), в които гъсеничките се оформят напълно още през есента, но не се излюпват.

Напролет със затопляне на времето и с набъбване на пъпките на дърветата гъсениците се излюпват за около две седмици. Могат да останат неподвижни в продължение на 5 – 7 дена и вятърът лесно ги отнася на разстояние 20 – 30 километра. Отначало се хранят с набъбналите пъпки, а по-късно – с развилите се листа, като ги огризват почти изцяло без главната жилка и дръжката. Обезлистват дърветата, спускат се по ствола и преминават групово на други дървета. Младите гъсеници са силно окосмени. Възрастните гъсеници са сиво-кафяви. Надлъжно по гърба им има три жълтеникави ивици, а отстранни – по две брадавички. Върху първите пет членчета брадавичките са сини, а върху останалите – червени. От всяка брадавичка излизат кичурчета от дълги власинки (сн. 3). Гъсеницата се изхранва за 35 – 45 дена, след което изприда пашкул, прикрепен между изгризаните листа или в пукнатини на дърветата, и какавидира. След 14 – 15 дена от какавидите излизат пеперудите, като първи са мъжките индивиди, а женските, които са по-слабо подвижни – след тях.

Гъботворката е градиационен вид. Продължителността на една градация

Фиг. 1. Разпространение на гъботворката в световен мащаб

Източник: <https://www.mpi.govt.nz/biosecurity/priority-pests-diseases/tree-forestry-pests/gypsy-moth/>

Сн. 1. Женска и мъжка пеперуда на гъботворка

е различна. За периода 1891 – 1932 г. градациите са по 3 г. с депресия 5 – 10 години. За следващия период 1932 – 1946 г. градацията увеличава продължителността си на 4 и 5 г., а депресията намалява на 2 – 3 години (Керемидчиев, 1967). При масово размножаване гъботворката нанася големи поражения на нападнатите дървета (овощни или горски), които добиват вид на опожарени. При висока численост причиняват пълна дефолиация. В България в пикови години на каламитет гъботворката обезлиства 110 000 – 370 000 дка широколистна гора (Георгиев и кол., 2011). В резултат намалява растежът, дърветата

отслабват физиологично, появява се суховършие. При няколко последователни обезлиствания дърветата загиват. Една от причините за появата на градациите на гъботворката в нашата страна могат да бъдат засушаванията. Върху развитието и масовото размножаване на гъботворката голямо влияние оказва количеството и качеството на храната.

Лесопатологични обследвания на гъботворката се провеждат за стадите яйце, гъсеница и какавида. В стадий яйце се извършват по маршрутен метод през периода от август до октомври. На всеки 500 дка по ходова линия се проверяват по 100 дървета за наличие на яйчни купчинки, като от всеки обект се събират по 10 броя яйчни купчинки с различна големина и от различно изложение, които се изпращат в лесозащитна станция за лабораторен анализ. С него се определя абсолютната заселеност на вредителя (количеството здрави индивиди средно на едно дърво). Установява се здравословното състояние на популацията, като се определя процентът на здрави, на повредени от паразитоиди и патогени и на неоплодени яйца. Тези резултати, съобразени с възрастта на насаждението, позволяват определяне на очакваното обезлистване от гъсениците на гъботворката след презимуването ѝ в стадий яйце.

Резултатите от обследванията на гъботворката в стадий яйце в периода 2000 – 2020 г. за района на ЛЗС –

Сн. 2. Яйцекупчинки на гъботворка

Сн. 3. Гъсеници на гъботворка

София, са показани на *фиг. 2*. Данни за посочените площи са получени от Приложение № 5 към чл. 19, ал. 4, 5, 6, 7 и Приложение № 22 към чл. 62, ал. 4 от Наредба № 12/16.12.2011 г. (до 2019 г.), както и от Приложение № 2 към чл. 20, ал. 8 и чл. 40, ал. 1, т. 1 и Приложение № 20 към чл. 65, ал. 2 от Наредба № 9/05.12.2019 г. (от 2020 г.). Ясно са очертани два пика в разпространението на популацията на гъботворката – 2004 и 2013 година. През 2020 г. също се наблюдава пик, но засегнатата площ е доста по-малка в сравнение с тази през 2004 и 2013 година. Общата засегната площ през 2004 г. е 350 740 дка, през 2013 г. – 256 357 дка, и през 2020 г. – 39 240 дка.

Силно засегнатата площ е регистрирана през есента на 2003 и 2004 г., 2009 и 2010 г., 2012 – 2014 г. и 2020 година. През 2005 г. е проведена авиобиологична и авиохимична борба, а през 2013 – 2014 г. – само авиохимична. Видно е от *фиг. 2*, че през 2005 г. сумарно е третирана почти изцяло силно засегнатата площ от около 178 000 декара. В резултат през 2005 г. е установена само слабо засегнатата площ (до 35 % увреждане), която е по-малка в сравнение с предходната – 158 000 дка (за сравне-

ние през 2004 г. общата засегната площ е 350 740 декара). През пролетта на 2013 г. е проведена авиохимична борба на едва 15 700 дка при установени с обследвания през есента на 2012 г. 42 545 дка силно засегнати площи.

Това е около 40 % от предвидената за годината площ за въздушно пръскане. На следващата година (2013) силно засегнатата площ се увеличава до 112 048 дка, като през 2014 г. се провежда авиохимична борба едва на 30 000 декара. От 2015 до 2018 г. е регистрирана само слабо засегната площ, като тя намалява от 13 778 до 9039 декара. От 2019 г. започва увеличаване на засегнатата площ, като през 2020 г. силно нападнати са 23 281 декара. Не е проведено въздушно пръскане.

През години с пик в разпространението и повредите – 2004, 2013 и 2020, са засегнати широколистни гори на територията на Регионалните дирекции по горите в Берковица, Велико Търново, Ловеч и София, но нападението е основно в района на РДГ – Берковица (*фиг. 3*).

През 2004 г. от общо 187 390 дка силно засегнатата площ 104 100 дка са в РДГ – Берковица, (56 %), 28 330 дка – в РДГ – Велико Търново, (15 %), 20 960 дка – в РДГ – Ловеч, (11 %) и

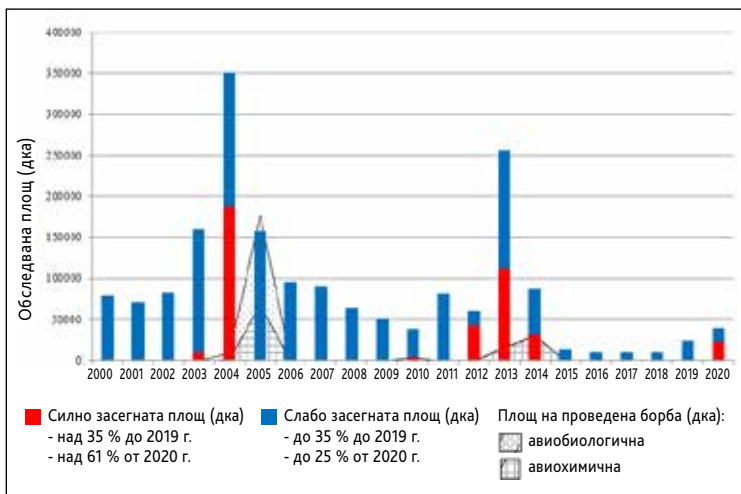
34 000 дка – в РДГ – София, (18 %). Проведена е авиохимична и авиобиологична борба върху цялата нападната площ в районите на Регионалните дирекции по горите в Берковица, Ловеч и София. На територията на РДГ – Велико Търново, третирането е частично – върху 65 % от силно нападнатата площ.

През 2013 г. силно засегнати площи (112 048 дка) са наблюдавани само в РДГ – Берковица, но такива са регистрирани и през 2012 г. (42 500 дка), и през 2014 г. (30 269 дка). През 2013 г. е проведена авиохимична борба само на 15 700 дка, което е около 37 % от предвидената за авиоборба площ (42 500 дка), и на 30 000 дка (около 27 % от предвидените 111 712 дка) през 2014 година.

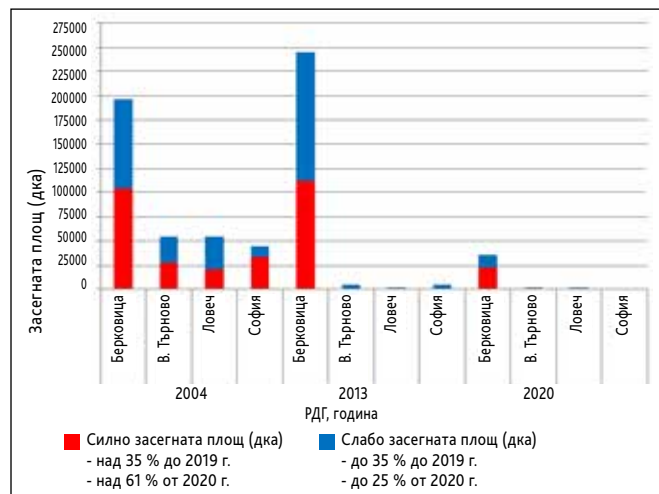
През 2020 г. 23 218 дка са посочени като силно нападнати площи отново само в РДГ – Берковица, на територията на ДГС – Видин. През 2021 г. на посочената площ е проведена биологична борба чрез разселване на ентомопатогенната гъба *Entomophaga maimaiga* (Георгиев и кол., 2021).

Анализът на засегнатите площи по дървесни видове в района на ЛЗС – София, показва, че през 2004 г. най-големи нападения от гъботворка има в горите от цер и благуи в районите на Регионалните дирекции по горите в Берковица, Велико Търново и Ловеч. Отчитат се и засегнати площи в горите от сребролистна липа в районите на РДГ – Велико Търново и Ловеч (съответно 12 620 и 368 дка). Видът е нападнат отново през 2013 и 2020 г. в района на РДГ – Берковица (686 и 652 дка) и на РДГ – Велико Търново (350 и 339 дка). По-малко е участието на зимния дъб и келявия габър в нападнатите от гъботворка площи (*таблицата*).

Справка от наличните в ЛЗС данни показва, че в **РДГ – Берковица**,

Фиг. 2. Обследвана и третирана площ (в дка) в района на ЛЗС – София, за периода 2000 – 2020 г.

Фиг. 3. Засегната площ (в дка) по РДГ през 2004, 2013 и 2020 г.

в пиковите години 2004, 2013 и 2020 основно нападателни (слабо и силно) са широколистни гори в 5-а и 6-а група по възраст (фиг. 4). Тези възрастови групи са обособени за целта на настоящето проучване, като периодът за всяка група е 10 години. През 2004 г. са засегнати 137 900 дка на възраст 41 – 50 години (5-а група), главно от цер, което е 70 % от всички нападателни площи. Средната пълнота в тези гори е 0.76. През 2013 г. 67 % от нападенията на гъботворката са в горите с участие на цер, благун и бук (таблицата) и са на възраст 41 – 60 години (5-а и 6-а група). За тях се отчита по-малка пълнота – 0.7. Наблюдават се площи с нападение и на възраст до 40 г., както и от 60 до 150 години. През 2020 г. най-силно пострадали са горите от цер в 6-а група – 16 831 дка, което е около 47 %. Пълнотата в 6-а група е 0.66, в 5-а – 0.67, а в 7-а е 0.63. По 13 % засегнати гори има на възраст 41 – 50 и 61 – 70 години.

На фиг. 5 е показано разпределението по групи възраст и пълнота за РДГ във Велико Търново, Ловеч и София. На територията на РДГ – Велико Търново, нападателните площи през 2004 г. са основно с участието на цер и сребролистна липа (таблицата), на възраст 31 – 50 г., общо 31 154 дка и пълнота 0.78 за 4-а и 0.76 за 5-а група. През 2013 г. около 86 % от засегнатите площи са от цер в група 5 и 6 (от 41 до 60 г.) с пълнота – съответно 0.75 и 0.66. През 2020 г. са нападателни гори с участие основно на цер и сребролистна липа на възраст от 1 до 70 г., като преобладаващи са тези от 7-а група с пълнота 0.7.

В района на РДГ – Ловеч, през 2004 г. се отчита основно нападение в церови насаждения (таблицата) на възраст от 31 до 50 г. и пълнота 0.7 – общо около 31 500 дка (фиг. 5). През 2013 г. общата нападателна площ е 1830 дка – почти равномерно разпределена във възрастови групи 3 – 6 и 9-а. Малко по-голяма е площта на горите в 5-а група. Основният засегнат дървесен вид е церът. От фиг. 4 е видно, че най-малка пълнота (0.63) имат насажденията на възраст 41 – 50 години. Средна пълнота 1.0 имат горите между 21 и 30 години. През 2020 г. нападателна площ също е малка – около 1400 дка, основно на възраст от 31 до 70 г. с участие в състава на благун, цер, зимен дъб, бук и други. Пълнотата е от 0.33 до 0.8.

В района на РДГ – София, нападението от гъботворка обхваща малко над 4400 дка през 2013 година. Преобладаващата част от засегнатите гори

Таблица Площ (в дка) на преобладаващия засегнат дървесен вид по РДГ и години с пиково нападение

Преобладаващ дървесен вид	РДГ – Берковица			РДГ – Велико Търново			РДГ – Ловеч			РДГ – София		
	2004	2013	2020	2004	2013	2020	2004	2013	2020	2004	2013	2020
акация		11 030	2906									
благун	47 400	49 630	3372				11 147	310	124		3610	
бук		63 211	572						117		325	52
габър		1556	804			138						
зимен дъб	12 900	33 242	56	1300	1	45	160	199			270	
келяв габър	1500	554	3765	500								
клен, мъждрян, полски ясен			1311									
космат дъб			1299									
липа		3895										
полски бряст		371										
сребролистна липа		686	652	12 620	350	339	368					
топола		1942				167						
цер	13 4000	78 842	20 580	30 120	4810	1020	20 639		768		200	57
други *			693		2				204			

* Забележка: В група „други“ са включени дървесните видове айлант, елша, орех, топола и червен дъб

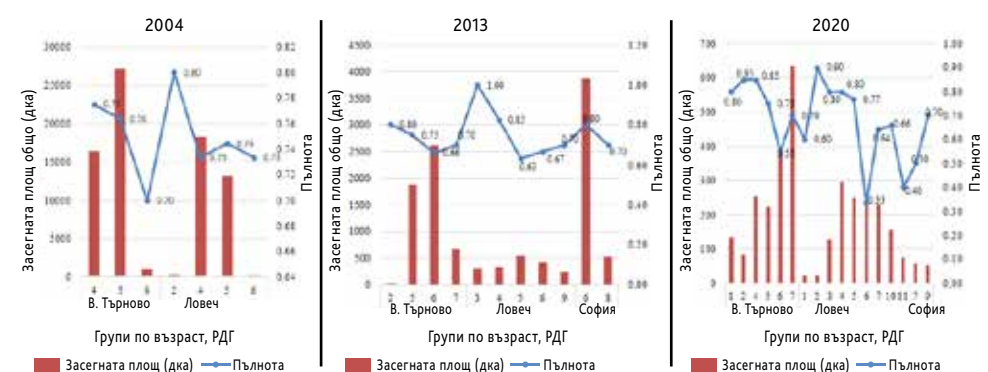
са от благун (таблицата), между 51 и 60 г. с пълнота 0.8. През 2020 г. са посочени едва 109 дка нападателни площи от габър и цер на възраст 61 – 70 и 81 – 90 години.

Популационната плътност на гъботворката се регулира от различни биотични фактори. С масовото ѝ намножаване се увеличава и присъствието на естествените регулатори на плътността ѝ. Последващата фаза на затихване (кризисна фаза) се дължи на недостиг на храна и загиване от паразитоиди, хищници и ентомопатогени.

Един от най-често срещаните паразитоиди по яйцата на гъботворката е *Ooencyrtus kuwanae* (Howard). От началото на 1975 г. започва отглеждането му в изкуствена среда в лабораторията на ЛЗС – София. Прилаганата технология за лабораторно развъждане, съхраняване и сезонна колонизация на паразита по яйцата на гъботворката *Ooencyrtus kuwanae* е разработена от инж. Захов (ЛЗС – София), доц. Ганчев (ЛТУ) и ст. н.с. Керемидчиев (ИГ – БАН). Редовни разселвания на площ до 6000 дка са извършвани в

Фиг. 4. Разпределение на общата засегната площ (дка) в РДГ – Берковица, по групи възраст и пълнота за 2004, 2013 и 2020 г.

Фиг. 5. Разпределение на общата засегната площ (дка) по РДГ, групи възраст и пълнота за 2004, 2013 и 2020 г.

Сн. 4. Какавиди на *Cotesia glomerata*

периода 1979 – 1988 г. на територията на ДГС – Видин и Луковит.

Повреди по ларвите на гъботворката са регистрирани и от друг вредител – малката паразитна оса *Cotesia* (= *Apanteles*) *glomerata* (Hymenoptera: Braconidae). След имигниране (сн. 4) женските се чифтосват почти веднага и започват да снасят яйца в ларвите на гъботворката, където се развиват и ларвите на *C. glomerata*. Във всяка гъсеница се отлагат между 16 – 52 яйца. След 15 до 20 дена ларвите се появяват, като убиват паразитираната гъсеница. Тези новопоявили се ларви правят пашкули в група върху или в близост до гъсеницата гостоприемник. След 7 – 10 дена от тези пашкули излизат възрастните оси. Насекомоядните птици също регулират числеността на гъботворката. В стадий яйце те унищожават между 31 и 63 % от отложените купчинки яйца, като с нарастване на числеността на популацията на вредителя тяхното влияние намалява (Мирчев и кол., 1987).

В стадий гъсеница най-съществено редуциране на числеността на гъботворката се дължи на умирането на индивидите вследствие на заболяване, причинено от ентомопатогенни микроорганизми. Един такъв организъм е ентомофторовата гъба *Entomophaga maimaiga* Humber, Shimauzu & Soper, открита и описана като естествен неприятел на гъботворката в Япония, където периодично причинява силни епизоотии на гостоприемника. Ареалът на вида обхваща Япония, части на Китай и Далечния изток на Русия. В България е извършена успешна интродукция на *E. maimaiga* няколко пъти с материал от САЩ в различни популации на гъботворката в страната. Активността на патогена през пролетта съвпада с ларвното развитие на вредителя. Гъбата презимува в почвата под формата на азигоспори (почиващи спори), които покръпват при попадане в тялото на гостоприемника. Младите ларви на гъботворката се разсейват от вятъра и когато попаднат върху почвата, се заразяват. При достатъчно валежи в телата на болните ларви се образуват конидиоспори, които се пренасят върху

Сн. 5. Заразени с *E. maimaiga* гъсеници на гъботворка

здрави гъсеници чрез въздушните течения. Зараза с почиващи спори може да настъпи и по-късно, когато възрастните гъсеници започнат да слизат по дърветата, за да почиват през деня в основата на стъблата или в почвата. Епизоотията настъпва към края на ларвното развитие, когато стъблата се отрупват с мъртви гъсеници на вредителя (сн. 5).

След изсъхване и разпадане на труповите азигоспорите на патогена се разсейват в почвата, където устояват на неблагоприятните въздействия на околната среда. Могат да запазят своята жизненост 10 – 11 г. и стават източник на инокулум за дълъг период от време. Регулиращата роля на гъбата се проявява при висока и при ниска численост на гостоприемника. Ефективността ѝ зависи само от количеството на валежите през месеците май и юни.

За района на ЛЗС – София, през 1996 и 2000 г. патогенът е разселен в ДЛ – Своге, (с. Габровница), през 2009 г. в ДГС – Горна Оряховица, (с. Асеново), и през 2010 г. в ДГС – София. Внесен е местен материал от *E. maimaiga*, събран при епизотии на гъботворката – през 2009 г. в ДГС – София, и през 2011 г. в ДГС – Видин, (Георгиев и кол., 2011). След първата интродукция (1996 г.) не е отчетено заразяване на *L. dispar*, вероятно поради смъртност на популацията в резултат от проведената авиационна борба с вредителя в Искърското дефиле.

През периода 2000 – 2003 г. е отчетено наличие на спори на *E. maimaiga* в 6 – 16 % от гъсениците на гостоприемника в района на ДГС – Своге, (Георгиев и кол., 2011). През 2005 г. са констатирани силни епизоотии на *L. dispar* от *E. maimaiga* в района на ДГС – Говевжда, и ДГС – Ботевград, съответно на 50 и 30 км от мястото на интродукцията през 1996 и 2000 г. (Георгиев и кол., 2011). През 2014 г. е установена висока смъртност (над 98 %) на ларвите на гъботворката в района на ДГС – Видин, Белоградчик,

Чупрене, Монтана, Берковица и Враца, в резултат на заразяване на гостоприемника с *E. maimaiga* (Георгиев и кол., 2014). Проучвания на Драганова и кол. (2015) показват, че причинител на епизоотията по гъботворката в района на ДГС – Белоградчик, през 2014 г. е *E. maimaiga*. Понастоящем гъбният патоген е разпространен повсеместно у нас, разширява ареала си в страните от Балканския полуостров, Югоизточна и Централна Европа и се очертава като мощен регулатор на числеността на вредителя (Заемджикова и кол., 2019).

В един обект в ДГС – Видин, (Делейна) е установено, че смъртността на гъботворката е в резултат на вирусна инфекция с причинител ядренополиедреният вирус (LdMNPV), а в друг (Косово) – смесена инфекция, причинена от *E. maimaiga* и LdMNPV. Смесена вирусомикроспоридийна инфекция е установена през 1984 г. в района на ДГС – Видин, (Мирчев и кол., 1987). Ядренополиедреният вирус е важен фактор, силно редуциращ популациите на *L. dispar*. Изолирани и проучени са няколко изолата на вируса в Европа, Азия и Северна Америка. В САЩ под името Gupchek е регистриран препарат за растителна защита за борба срещу гъботворката на базата на изолат на LdMNPV.

Биологията на гъботворката има редица особености – популацията нараства градиационно, причинява периодични масови нападения и обезлиствания на големи площи в широколистни дъбови гори в различни части на България, предимно в долния горскорастителен пояс. Дефолиацията на горите от зимен дъб, цер, благун, бук, липа и други на възраст 40 – 70 г. в няколко последователни години влошава сериозно тяхното фитосанитарно състояние, води до загуба на прираст, суховършии и загиване, намалява биологичното разнообразие, влошават се условията за развитие на дивеча и останалата фауна. Обезлесяването води до намаляване и загуба на водните ресурси и влошаване на климата в засегнатите райони. Влошава се и рекреационната функция на засегнатите гори, тъй като гъботворката има алергизиращ ефект спрямо хората.

Посочените характеристики на този опасен вредител изискват особено внимание, системно, задълбочено и навременно обследване с цел прилагането на експертен и научен подход при планиране на необходимите лесозащитни мероприятия в горските насаждения за контролиране на числеността на популацията на гъботворката.

Мановият био мед, добиван в ДГС – Кости, вкусът на уникална Странджа

Горите са източник не само на дървесина, но и на разнообразие от недървесни продукти с голям потенциал. Една от добрите практики, която сп. „Гора“ следи с интерес, е производството на манов мед в странджанското Държавно горско стопанство – Кости, чийто колектив натрупа 10-годишен опит в тази дейност.

Държавното горско стопанство – Кости, е териториално поделение на Югоизточното държавно предприятие. Разположено е на територията на Природен парк „Странджа“ и попада изцяло в защитени зони „Странджа“ BG0002040 (Директива за птиците) и „Странджа“ BG0001007 (Директива за хабитатите) по екологична мрежа „Натура 2000“.

Една от добрите практики, които развива ДГС – Кости, е пчеларството. Пчелинът е създаден през 2012 г. със закупуването на 80 кошера, 50 пчелни семейства и съответния пчелен инвентар. През 2013 г. след одобрена безвъзмездна финансова помощ по „Националната програма по пчеларство за тригодишния период 2011 – 2013 г.“ са закупени още 50 кошера и 50 пчелни семейства, с което се оформя сегашният облик на пчелина от 130 кошера. Той се намира в местност, далеч от радиоактивни и промишлени замърсители, интензивно селско стопанство и транспортни магистрали. Разположен е сред дъбови гори, заобиколени от дървесна и храстова растителност от благун, глог, елша, източен бук, източен горун, зърнастец, калуна, лешник, липа, мушмула, памуклийка, трънка, червена калина, черен бъз, шипка и други, както и в непосредствена близост до реките Лопушница и Резовска.

Именно месторазположението на пчелина е причината, която ни подтиква да предприемем действия за преминаване от конвенционално в биопроизводство на манов мед и пчелни продукти. През 2016 г. подготвихме документи и кандидатствахме по Мярка 11 „Биологично земеделие“ на Държа-

вен фонд „Земеделие“ по направление биологично пчеларство. Тази дейност бе подпомогната от Българското дружество за защита на птиците съгласно писмено споразумение между Дружеството и Стопанството с предмет „Съвместно изпълнение на дейност СЗ „Тестване на решения за горско-стопански практики, способства-

щи опазване на малкия креслив орел и осигуряващи безопасни гнездови местообитания“ от Проект № LIFE 12 NAT/BG/001218“. Основна цел на това споразумение е развитие на пчеларството като алтернативна дейност в горското стопанство за сметка на сечта и добива на дървесина в гнездовите територии, с което до голяма степен се опазват местообитанията на малкия креслив орел в Странджа, както и на много други представители от местната флора и фауна.

Субсидиите, които получихме по Мярка 11, ни помогнаха да закупим пчелен инвентар за изпълнение на из-

От кошера до готовата продукция

Инж. Цветомир Генов (отдясно) и тогавашният началник-участък инж. Калин Николов на изложението в Торино, Италия

искванията за биопроизводство (парна восъкотопилка, съд за топене на восък, преса за восъчни основи с водно охлаждане, машина за сортиране и почистване на прашец, сушилня за цветен прашец, матуратор и други).

През септември 2016 г. участвахме в специализираното изложение за

Горският надзирател Мариан Язов на щанда на ДГС – Кости, на ежегодния Фестивал на мановия мед в Царево

биологични продукти Terra Madre Salone del Gusto в Торино, Италия, организирано от фондацията на Slow food, в което се представят традиционни хранителни вкусове от цял свят. Успешно бе представен един традиционен за нашия регион продукт – мановият пчелен мед, добиван от горските територии на Странджа планина. Отзивите от направените дегустации на посетителите, както и от местни производители на манов мед бяха отлични.

През 2019 г. получихме първия сертификат за съответствие на биопроизводител, който поддържа и досега.

В зависимост от природните условия добиваме малки количества и от други пчелни продукти – восък, прашец и прополис.

Отглеждането на пчелните семейства се извършва от двама горски надзиратели, преминали обучение за пчелари. В периода на добив в дейностите участват повечето от служителите на Горското стопанство.

При добро състояние на пчелните семейства и подходящи атмосферни условия можем да достигнем добив на 1500 – 2000 кг манов мед.

Инж. Цветомир ГЕНОВ
директор на ДГС – Кости

Международен ден на медиите

За пръв път STIHL надхвърли 5 млрд. евро оборот

През 2021 г. фирма STIHL постигна рекорден ръст в продажбите си с оборот от 5.06 млрд. евро (увеличение с 10.4 %), като 90 % от него е генериран в чужбина. На онлайн пресконференция в международния ден на медиите на компанията – 26 април 2022 г., представяща годишните резултати, Майкъл Трауб – председател на Управителния съвет на STIHL, каза: „Глобалните смущения във веригите за доставки и сериозният недостиг на материали и персонал оказаха значително влияние върху процеса на производство и предлагане на продуктите ни на пазара, но благодарение на проактивното планиране успяхме да задържим

високата производителност. През 2021 г. ние надминахме собствените си очаквания. Въпреки изключително трудните предизвикателства през изминалата година STIHL не само постигна нови рекорди при производството и продажбите, но надхвърли 5 млрд. евро оборот, което се случва за пръв път в нашата 96-годишна история. Това е доказателство за изключителното представяне на целия екип на компанията, който направи невъзможното възможно.“ Числеността на персонала също е на най-високото досега ниво – към 31 декември 2021 г. в холдинга работят 20 094 служители, с 10.4 % повече в сравнение с края на предходната година.

Компанията регистрира ръст в продажбите на всички пазари, отбеляза Майкъл Трауб и поясни: „През 2021 г. търсенето на висококачествени и лесни за употреба инструменти за дома и градината беше особено голямо. Онлайн продажбите също отбелязаха значителен ръст. Интересът към продуктите, предназначени за професионалистите, нарасна във всички региони. Търсенето на високопроизводителни акумулаторни инструменти се покачи навсякъде, но най-вече в западните индустриализирани страни. Продажбите на бензиномоторни инструменти се увеличават от година на година. Цифрите ясно показват, че нашите

клиенти продължават да считат и двата сегмента за подходящи и важни, затова ще продължим да инвестираме в перспективния сегмент с батерии, без да правим компромис с бизнеса с бензиномоторни инструменти“.

„STIHL инвестира общо 331 млн. евро през 2021 г. (с 16.9 % повече в сравнение с предходната година), от които 91.8 % – в производствените обекти в чужбина, каза още Майкъл Трауб и допълни: Ситуацията с пандемията от COVID 19 показва колко важни са гъвкавите и устойчиви производствени и логистични вериги. През 2021 г. направихме непланирани инвестиции от няколко милиона евро в нашите производствени обекти, като закупихме допълнителни машини и системи, за да отговорим на постоянно високото търсене на продукти. Централата на STIHL в Германия записа втория си най-голям годишен обем на производство от създаването си през 1926 година. Търсенето от страна на професионалистите от горското стопанство, строителството, градинарството и озеленяването беше толкова високо, колкото от частните клиенти.“

В разгара на пандемията от коронавирус STIHL предприе важна стъпка със сключването на споразумение за запазване на работните места в централата в Германия до 2025 година. Споразумението гарантира продължаване на заетостта в компанията основател, финансова подкрепа за допълнително обучение и квалификация на работещите в нея и инвестиция от 200 млн. евро в сгради и машини. В момента STIHL се трансформира от компания за машинно инженерство в такава, която е специализирана в мехатроника и софтуер. Споразумението за запазване на работни места е жизненоважна част от гаранцията, че тя ще може да оформи и реализира промяната и иновациите през следващите няколко години. За успеха на тази трансформация STIHL продължава да инвестира в IT инфраструктурата, съсредоточена в компанията основател, както и в научноизследователска и развойна дейност. Компанията фокусира вниманието си върху развитието на електрониката, акумулаторните батерии, роботиката, изкуствения интелект и електронната търговия. Компанията основател в момента търси да запълни повече от 200 работни места, включително за експерти по електротехника, роботика, софтуерно инженерство, мехатроника, вградени системи и информационни технологии.

От началото на 2022 г. STIHL пусна на пазара редица нови продукти, които укрепват позицията на компанията като технологичен лидер в индустрията.

Майкъл Трауб заяви, че STIHL MSA 300, който е в продажба от март 2022 г.*, е най-мощният акумулаторен верижен трион на пазара. Обхватът му на приложение се простира от селективно изсичане и подрязване до рязане на средно големи дървета. Инструментът отговаря на високите изисквания на професионалистите в горското стопанство, гради-

Председателят на Управителния съвет на STIHL Майкъл Трауб с представения акумулаторен трион STIHL MSA 300

нарството и озеленяването. Съчетан е със специално разработената батерия STIHL AP 500 S. Благодарение на иновативната си технология за захранване новият пакет предлага изключителна производителност при ниско тегло, както и удвоен брой възможни цикли на зареждане, което значително удължава живота на батерията в сравнение с конвенционалната литиево-йонна батерия. Енергийният капацитет също е увеличен допълнително.

Наскоро STIHL лансира и STIHL MSA 220 T – водещ продукт при акумулаторните триони.

Бензиномоторният верижен трион STIHL MS 162 ще бъде пуснат на пазара през юли 2022 година. Той е лек и лесен за използване, разполага с двигател STIHL 2-MIX с мощност 1.2 kW и е подходящ за подготовка на дърва за огрев, изсичане и подрязване на по-малки дървета, както и за дейностите в строителството.

Дългоочакваната от професионалистите в горското стопанство верига STIHL Неха е налична от февруари 2022 г. като допълнение към бензиномоторните верижни триони в сегмента със средна производителност. Иновативната 3/8" верига за трион Rapid Неха с нова форма на зъбите и по-тесен прорез изпреварва производителността на рязане на STIHL 3/8" Rapid Super с до 10 %. Шестстранната пила за заточване Неха, проектирана специално за новата верига, осигурява по-бързо заточване.

Горивото STIHL MotoMix, създадено за всички двутактови двигатели на фирмата, е с нова подобрена формула и скоро ще бъде на пазара. STIHL MotoMix ECO съдържа 10 % възобновяеми суровини, което намалява въглеродните емисии с поне 8 % в сравнение с конвенционалното. STIHL MotoMix ECO съдържа минимални количества олефини и ароматни въглеводороди и е без етанол. Тубата за съхраняване на горивото е направена от минимум 50 % рециклирани материали.

Женя СТОИЛОВА

* Очаквайте модела скоро и на българския пазар (информация от АНДРЕАС ШТИЛ ЕООД)

Випуск 2022 на ЛТУ получи дипломите си

На 19 май в Аулата на Лесотехническия университет в присъствието на академичното ръководство бяха връчени дипломите за висше образование на абсолювентите от випуск 2021 – 2022 г., както и за академичните длъжности „доктор“ и „доцент“.

Церемонията уважиха Иван Иванов – министър на земеделието, проф. Мариела Модева – заместник-министър на туризма, Десислава Билева – заместник-кмет по направление „Зелена система, екология и земеползване“ в Община – София, инж. Ирена Петкова – директор на Регионалната инспекция по околната среда и водите към МОСВ, инж. Тони Кръстев – директор на дирекция „Горско стопанство“ и д-р Илиян Точев – директор на дирекция „Правни и административни дейности“ в ИАГ, генерал-майор Тодор Дочев – началник на Военната академия „Г. С. Раковски“, акад. Петър Кендеров – БАН, инж. Кирил Колев – директор на ДЛС „Воден – Ири Хисар“, инж. Стефан Шулев – директор на НППГС „Христо Ботев“ – Велинград, инж. Цветелин Добрев – директор на Общинско предприятие „Екоравновесие“, доц. д-р Янко Иванов – член на настоятелството на ЛТУ, Даниела Петрова – изпълнителен директор, и проф. д-р Васил Живков – председател на УС на Браншовата камара на дървообработващата и мебелната промишленост (сн. 1).

По традиция тържеството се проведе в навечерието на Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост. Слово, посветено на празника, произнесе доц. д-р инж. Павлин Вичев – преподавател в катедра „Дървообработващи машини“ в ЛТУ.

Церемонията бе открита и водена от зам.-ректора на ЛТУ проф. д-р Милко Милев.

В словото си ректорът чл.-кор. проф. д.н. Иван Илиев се обърна с благопожелания към абсолювентите, техните родители и преподавателите.

Тази година в ЛТУ се дипломират 142 абсолювенти в образователно-квалифика-

ционната степен „магистър“ и „бакалавър“, като 17 са с отличен успех. Всички отличници получиха дипломите и грамотите си лично от ректора на Лесотехническия университет. По традиция абсолювентите произнесоха Галилеевата клетва.

Диплома за академична длъжност „доцент“ получиха: доц. Павлин Вичев, доц. Ралица Кузманова, доц. Бойка Малчева, доц. Стоян Стоянов, доц. Желязко Георгиев, доц. Евгени Цавков. Десет души получиха дипломи за образователната и научна степен „доктор“: д-р Асен Николов, д-р Иван Лазаров, д-р Ангелия Тодорова, д-р Паула Малковска, д-р Денис Вирянски, д-р Георги Маринов, д-р Христина Нешовска, д-р Елена Стефанова, д-р Гълъбин Младенов и д-р Любомир Христатиев (сн. 2).

Приветствия поднесоха гостите на тържеството министър Иван Иванов и Десислава Билева. Инж. Тони Кръстев прочете поздравителен адрес от името на и.д. изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите инж. Филип Ковашки.

Тази година специалността „Туризм“ в Лесотехническия университет е класирана на второ място в Рейтинговата класация на висшите училища в България.

По този повод зам.-министърът на туризма проф. Мариела Модева поздрави академичното ръководство на Университета за решението му да подготвя кадри в специалността и най-вече в областта на алтернативния туризъм, т.е. в специализираните му форми, сред които кул-

турния, СПА, уелнес, здравния, приключенския и конгресния. „Това ни дава възможността да развиваме страната като сигурна и интересна дестинация за четири сезона“, каза зам.-министър Модева и уточни, че обучението в ЛТУ е с интеграция по посока на устойчивото развитие, което предполага една по-чиста околна среда, запазена и красива българска природа.

Поздравителни адреси се получиха от Президентската институция, проф. д-р Евгени Станимиров – ректор на Икономическия университет във Варна, проф. Николай Изов – ректор на Националната спортна академия „Васил Левски“, Донка Михайлова – кмет на община Троян, и други.

Събитието продължи с връчване на дипломите по факултети. Тази година във Факултет „Горско стопанство“ се дипломират общо 48 инженери – 23 бакалаври и 25 магистри, в редовна и задочна форма на обучение.

По традиция тържеството завърши със символично хвърляне на абсолювентски шапки в двора на Университета (сн. 3).

Женя СТОИЛОВА
Снимки Йордан ДАМЯНОВ

Май – месец за защита на природата

Горите – главен фактор за устойчивото развитие на обществото

В екологичния календар на България, който през последните години става все по-богат на национални и международни събития, продължава традицията пети-ят месец от годината да е посветен на природата. Да надникнем в историята на това събитие, за-щото знаем, че лесовъдите са в основата на съществуването му.

Движението за защита на природата в Европа датира от 1819 г., когато немският изследовател Александър фон Хумболд призовава да бъдат защитени от настъпващата цивилизация и запазени за бъдещите поколения части от девствената природа, като им дава названието „природен паметник“.

Докато в последните години на османското робство у нас българите се борят за свободата си, други държави вече полагат усилия за опазване на природните си забележителности. Първата страница от историята на националните паркове започва със САЩ и обявяването през 1872 г. на първия от тях – „Йелоустоун“. У нас непосредствено след Освобождението младата ни държава за пръв път започва да полага грижи за запазване на горите, дивечовото и рибното богатство. Още в първите закони за горите, рибарството и лова като червена нишка се прокарва идеята за защитата на природните дадености и ресурси.

Едни от първите радатели на идеята за защита на горите и природата са окръжните горски инспектори и окръжните управители, учители и учени. В статията си „Влияние на лесовете върху климата и почвата“ в сп. „Природа“ (кн. 10, 1894 г.) бъдещият академик д-р Стефан Петков подчертава ролята на горите като един от най-важните елементи на околната среда на човека и тяхното екологично значение. Сериозен принос в развитието на природо-

защитната идея у нас има Дружеството на българските лесовъди, което през 1927 г. предлага да се създаде Съюз за защита на родната природата.

Съюзът е основан на 14 май 1929 г. на общо събрание на редица съществуващи тогава дружества – Природоизпитателното, Ботаническото, Геоложкото и Туристическото, и Ловната организация, състояло се в Дома на българските лесовъди на ул. „Драгоман“ № 58 – 1. За председател е избран проф. д-р Стефан Петков.

С активното участие на лесовъдите проф. Тодор Димитров и Тодор Куманов – началник на Отделението за горите в Министерството на земеделието и държавните имоти, на 29 юни 1933 г. е създаден първият в България природен резерват, който от 1936 г. носи името „Силкося“ и се намира в землищата на селата Българи и Кости в Странджа. В него са съхранени вековни гори с няколко вида дъб, източен бук и други ценни за дендрологията и ботаниката представители на растителния свят. Същата година – на 30 декември, е обявен и биосферният резерват „Парангалица“ в Рила с цел съхранението на уникални за Европейския континент гори от смърч и обикновена ела. По-късно са създадени и резерватите „Баюви дупки“, „Малка Джинджирица“ и „Сегмен тепе“ в Пирин планина за запазване на изключително ценни представителни вековни гори от бяла и черна мур.

На 27 октомври 1934 г. е обявен първият на Балканския полуостров Народен парк „Витоша“, с намиращите се в него резервати „Бистришко бранище“ и „Торфено бранище“. През 1935 г. под особена закрила преминават природните паметници и естествената природна среда, в която се намират историческите места „Оборище“, „Бузлуджа“, „Шипка“, „Вола и Околчица“.

С активното съдействие на Съюза за защита на природата и Отделението за горите на 15 март 1936 г. е утвърден Закон за защита на природата в България, а след една година – правилникът за прилагането му.

Дейността по защита и опазване на природата продължава и през втората половина на XX век. По инициатива на интелектуалци и учени и със съдействието на лесовъдската колегия се разгръща всенародно движение за защита на природата. Осъществени са редица важни мероприятия в тази насока – изградени са полезащитните горски пояси в Добруджа, създадени са крайселищни зелени зони и са проведени ландшафтни залесявания. До 1966 г. в България май е отбелязван като Месец за защита на родната природа. С Постановление № 23 на Министерския съвет от 20.04.1967 г. той се чества под наименованието, запазено до наши дни – Месец за защита на природата.

Сериозен принос в развитието на природозащитата има създаденото Министерство на горите и опазване на природната среда (1971 – 1976 г.) с поделенията си – районните инспекции по опазване на горите и околната среда, начело на които застават изтъкнати български лесовъди. И това не е случайно – гората е основен климаторегулиращ и средообразуващ фактор на планетата. Разгледани в глобален мащаб, водорегулиращата и противоерозионната (почвозащитната) роля на горите и климаторегулиращият фактор предопределят значението на горските екосистеми като жизненоважни за развитието на човечеството. Необходимостта от тяхното опазване и възпроизводство се счита за основно направление за опазването на околната среда в световен мащаб и гаранция за устойчиво развитие на обществото.

Доц. д-р Янчо НАЙДЕНОВ

LT40 SERIES

СПЕЦИАЛНА
— ЮБИЛЕЙНА —
ЦЕНА

*Промоцията е валидна до 31.12.2022.

www.woodmizer.bg

office@ecotechproduct.com

Екотехпродукт ООД

София 1186, ул. „Стар Лозенски път“ № 38
тел./факс: 02/979 17 10 тел.: 02/462 70 35
тел.: 089 3013264

Wood-Mizer
from forest to final form

ЗЕЛЕНИКАТА – царицата на Странджа

широк обхват на разпространение в по-голямата част от Южна и Западна Европа преди Късния ледников максимум или до преди около 20 000 години.

Първите съвременни научни описания на понтийския рододендрон са свързани с делата на Жозеф Питон дьо Турнфор (1656 – 1708).

Между 1700 и 1702 г. мосю Турнфор пътешества и откривателства из островите на Егейско (Бяло) море, като посещава и Константинопол. Неговото изследователско пътуване включва и южните крайбрежни области на Черно море – Анатолия, Армения и Грузия, където събира образци от някои растения, а на други прави подробни описания. Именно по описанието, направено на този вид рододендрон от Турнфор, и цели 60 г. след края на неговото знаменито пътуване Карл Линей наименува през 1762 г. този вид в чест на древното Понтийско царство, простирило се по южните брегове на Черно море.

През 1763 г. понтийският рододендрон е внесен във Великобритания като декоративен храст и започва масовото му засаждане в горите, защото е добро укрытие и място за размножаване за дивеча, най-вече – на ловните видове птици. Сега обаче понтийският рододендрон по тези места се счита за инвазивен вид.

Инж. Иван КАМБУРОВ
главен експерт в ДПП „Странджа“

Кой, ако не... зелениката – *Rhododendron ponticum* – да е кръстена и да пази паметта за честите дни на Понтийското царство! Тогава изобилието от растителност е било впечатляващо, всички растения бързо са пониквали, цъфтели и се развивали изключително бързо и пищно... Това е един от най-благогатните периоди на нашата планета – терциерът!

След него обаче в Европа настъпва... ледената епоха. Растения и животни загиват. От пищната растителност не остава нищо. Само едни малки части от Европа са пощадени от ледовете на кватернера – период, довел до образуването на ледниците. Това е Кавказ в Русия и районът на Странджа планина в България. Там и днес са живи множество растения от периода преди ледниците. Наричаме тези растения терциерни реликти. Зелениката (*Rhododendron ponticum*) е едно от тези растения. То се среща единствено в Странджа, расте и цъфти под буквите и смесените гори на планината. Странджанската зеленика е символ на Природния парк „Странджа“.

Вкаменени части от растението (фосили) подсказват, че понтийският рододендрон (зелениката) е имал много

ИГРОСЛОВИЦА

- З Е Л Е** – есенен зеленчук, използван за зимнина
- Е Л Е Н** – горско животно с величествени рога
- Л Е Б Е Д** – птица с грациозна шия
- Е З Д А** – конен спорт
- Н Е В Е Н** – тревисто, лечебно растение с оранжев цвят
- И Г Л А** – средство за шиене
- К Р А К** – долен крайник
- А К Р О Б А Т** – гимнастик

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Зелениката (*Chloris chloris*) е дребна пойна птица, срещаща се и в България. Храни се със семена и дребни безгръбначни. Мъжката зеленика е по-силно обагрена, най-вече в областта на главата и корема, докато женската е по-слабо обагрена и преобладава повече сивият цвят – това е един от бележите, по които може да се познае полът на зелениката. Дължина на тялото е 14 – 16 сантиметра. Гнезди в храсти и дървета. Често се отглежда като декоративна птица (незаконно за територията на България) и бива кръстосвана успешно с други видове от същия или близки родове. Ловът и продажбата ѝ са забранени в България.

Снимка и текст: <https://bg.wikipedia.org/>

КОНКУРС

за детска рисунка
„Сезоните на гората“

ПОБЕДИТЕЛИТЕ

ПЪРВА НАГРАДА ВЪВ ВЪЗРАСТОВА КАТЕГОРИЯ „ДО 6 ГОДИНИ“

Виктория Николова е на 6 години. Живее в София и посещава 170 ДГ „Пчелица“. Започнала е да рисува, когато е била на 2 години. Оттогава на белия ѝ лист най-често се появяват поляни с цветя и дървета, както и животни, но най-вече – пеперуди. Посещава уроци по рисуване в Центъра за изкуства, култура и образование „София“, а преподавателката ѝ я насърчава да участва в конкурси, за да съизмери уменията си с другите участници. Миналата зима е участвала в конкурса на ЦПЛР Общински детски комплекс – Шумен, „Моята вълшебна Коледа“ и е получила отличие. Мечтае да стане художничка. Когато е сред природата, се чувства щастлива.

ПЪРВА НАГРАДА ВЪВ ВЪЗРАСТОВА КАТЕГОРИЯ „ОТ 7 ДО 13 ГОДИНИ“

Манол Иванов е на 8 години. Живее в китното планинско градче Априлци и учи в СУ „Васил Левски“. Той е дете, което живее предимно на открито. Обича да кара колело през

всеки сезон от годината, да ходи за риба и да играе навън с приятелите си. Много обича дърветата. Често се катери по тях в игрите си и много страда, когато отсичат дърво. Тази любов към природата е наследил от баба и дядо, които са работили в сферата на горите. Често изразява тревогите си за околната среда. Мечтае да бъде пътешественик и да изследва мистични кътчета на планетата.

Открива рисуването през дългите дни на пандемията, когато не може да излиза навън. Започва да рисува по цял ден и бързо напредва. Таланта му с радост поощряват родителите му, които имат ателие за авторска керамика.

ПЪРВА НАГРАДА ВЪВ ВЪЗРАСТОВА КАТЕГОРИЯ „НАД 14 ГОДИНИ“

Веселина Мурадова е на 18 години и живее в София. Учи в 144 СУ „Народни будители“, паралелка „Изобразително изкуство“. Талантът ѝ е забелязан, когато е била на 13 – 14 години. Най-много обича да рисува цветя и животни. За пръв път участва в конкурс за рисунка с желанието да покаже това, което умее най-добре. Посещава уроци по живопис от няколко години и има амбицията да покаже най-добрите си творби в изложба. Вижда себе си като художник и се чувства готова да поеме пътя на твореца. Според нея природата е красива във всичките си сезони – не само през пролетта – с цъфнали й храсти, приютили песните на птиците, но и през зимата, отрупала планините със сняг и лед.

Косачки-роботи HUSQVARNA Automower®

АГРОЛАНД - БЪЛГАРИЯ АД

София 1700, ул. "Осми декември" №13, тел: 024 666 916

e-mail: info@agroland.eu

www.husqvarna.bg

Husqvarna®